

6.3.2018

EOAK/2809/2017

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

OIKEUSASIAMIEHELLE ANNETTIIN VÄÄRIÄ TIETOJA – VANKILAN JOHTAJA JA APULAISSJOHTAJA SYYLLISTYIVÄT RIKOKSIIN

Tässä päätöksessä on kyse siitä, onko Mikkelin vankilan johtaja antanut eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojaan käsiteltävänä olleeseen kanteluasiaan selvityksen ja lisäselvityksen, jotka olisivat olleet osin totuutta vastaamattomia ja täyttääkö hänen menettelynsä jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Perusteet epäillä selvityksen ja lisäselvityksen paikkansapitävyyttä tulivat eduskunnan oikeusasiamiehen tietoon vasta tuon kanteluasian ratkaisemisen jälkeen.

1

ASIAN TAUSTAA

1.1 Kanteluasian dnro 5540/4/15 käsittely

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan saapui 4.12.2015 erään vangin (jäljempänä A) tekemä kantelu (dnro 5540/4/15), jossa hän arvosteli Mikkelin vankilassa ajalla 22.–23.11.2015 tehtyjä häneen kohdistuneita toimenpiteitä. Kantelun johdosta Mikkelin vankilan johtajalle lähetettiin 12.2.2016 päivätty selvityspyyntö, joka kuului seuraavasti.

[A] pyytää tutkimaan Mikkelin vankilan menettelyä eristysosastolle viemisessä, henkilöntarkastuksen suorittamisessa sekä eristyssellin olosuhteiden ja kohtelunsa osalta kirjeestään tarkemmin ilmi käyvin tavoin.

Perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten pyydän toimittamaan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojaalle kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen.

Pyydän lähettämään selvityksen sekä palauttamaan asiakirjat viimeistään 18.3.2016.

Selvityksen antoivat vankilan johtaja (14.3.2016) ja apulaisjohtaja (11.3.2016). Asiassa lähetettiin 17.3.2016 päivätty Mikkelin vankilan johtajalle osoitettu lisäselvityspyyntö, joka kuului seuraavasti.

[A:n] kantelun johdosta tulee vielä toimittaa jäljennökset kaikista tapahtumiin liittyvistä asiakirjoista.

Kantelun kohteen tulee lähtökohtaisesti itse antaa selvitys asiasta. Selvityksessä tulee ottaa kantaa kantelijan esittämiin väittämiin – pitävätkö ne kantelun kohteen mielestä paikkansa vai eivät ja jos eivät, mikä on hänen käsityksensä tapahtumien kulusta. Henkilökohtaisen selvityksen on nyt antanut vain apulaisjohtaja [nimi poist.] 23.11.2015 tapahtuneen kantelijan kuulemisen ja muistutuksen antamisen osalta.

Muiden tapahtumien osalta jää pääosin epäselväksi, eroaako ja millä tavoin kyseessä olleiden virkamiesten käsitys tapahtumien kulusta siitä, mitä kantelija esittää. Lisäselvityksessä tulisi antaa selvitys ainakin seuraavista seikoista.

- Tarkempi selvitys ulkoilun tapahtumista. Kantelijan kertoman mukaan häntä alkoi huimata, minkä vuoksi hän hakeutui istumaan. Tähän mennessä saadun selvityksen mukaan kantelija ei totellut käskyjä siirtyä pois alueelta, joka on rajatun ulkoilualueen ulkopuolella. Hänet piti, ilmeisesti voimaa käyttäen, ”hallitusti poistaa” ulkoilualueelta. Toisaalta selvityksessä todetaan hänen käyttäytyneen siten, että hän halusi päästä ulkoilusta kesken ulkoilujan pois. Selvitys vaikuttaa jossakin määrin ristiriitaiselta.

- Selvityksen mukaan ei ollut riittävää suorittaa pelkkää turvatarkastusta. Mikä oli henkilöntarkastuksen suorittamisen peruste.
- Onko henkilöntarkastus suoritettu paikassa, jossa on peililasi ja valvontakamera. Onko kamera ollut tuolloin käytössä. Onko henkilöntarkastusta seurattu peililasin takaa.
- Montako vartijaa oli läsnä sellissä henkilöntarkastusta suoritettaessa.
- Onko sellissä ollut valot ympärivuorokautisesti.
- Selvityksen mukaan kantelija oli sijoitettu tarkkailuun häiriökäyttäytymisen vuoksi. Millaista tämä häiriökäyttäytyminen oli.
- Mikä on selvityksessä mainittu "eristysseivaatetus".

Selvityksestä puuttuu lisäksi nimenomainen kannanotto ainakin seuraaviin väitteisiin.

- Kantelija joutui seisomaan pitkän aikaa alasti ja hänen pyynnölleen saada vaatteita naureskeltiin.
- Kantelijalle annetut vaatteet olivat liian pieniä eikä hän pyynnöstään huolimatta saanut isompia vaatteita.

Kantelija kertoi vartijan vasta aamulla 23.11.2015 tuoneen hänelle vuodevaatteet. Onko kyseistä vartijaa kuultu. Mikä on hänen näkemyksensä kantelijan tältä osin kertomasta. Onko valvontakameratallenteesta tarkastettu, milloin kantelijalle on toimitettu vuodevaatteet.

Pyydän toimittamaan valvontakameratallenteen alkaen kantelijan eristysosastolle viemisestä hänen pois siirtämiseensä asti, jos tallenne on vielä olemassa.

Pyydän lähettämään lisäselvityksen sekä palauttamaan asiakirjat viimeistään 22.4.2016.

Lisäselvityksen antoivat vankilan johtaja (23.3.2016) ja apulaisjohtaja (24.3.2016). Lisäselvitykseen oli lisäksi liitetty ilmoitus (165/2015/Miv) ja kurinpitopäätös/pöytäkirja (40/2015/Miv). Valvontakameratallenteen osalta apulaisjohtaja ilmoitti, että "kameratallennetta ei ole, tallennusaika on n.1,5 kk".

Jäljempänä, kohdassa 3.1, on selostettu johtajan antaman selvityksen ja lisäselvityksen sisältö.

Koska vankila ei nimenomaisesti pyynnöstä huolimatta ollut edelleenkään toimittanut kaikkia niitä asiakirjoja, joita kyseessä olevan kaltaisista tapahtumista ja toimenpiteistä tulisi olla laadittuina, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lakimestä pyydettiin toimittamaan ainakin henkilöntarkastuspöytäkirja, tarkkailua koskeva päätös ja vangin kuuleminen tapahtumista, jotka johtivat tarkkailuun ja sittemmin kurinpitokäsittelyyn, sekä muut asiaan mahdollisesti liittyvät asiakirjat.

Keskushallintoyksiköstä saatiin vangin kuulemispöytäkirja ilmoitukseen 165/2015/Miv. Tarkkailupäätöstä ei keskushallintoyksikön mukaan ollut [vankitietojärjestelmässä]. Mikkelin vankilan apulaisjohtajalta 12.10.2016 saadun tiedon mukaan tarkkailuun sijoittamisesta on tehty merkintä asuntokortille, mutta päätöstä tarkkailuun sijoittamisesta ei ollut tehty. Henkilöntarkastuspöytäkirjoja ei laadita vankitietojärjestelmään, vaan ne tehdään paperille, ja pöytäkirja on keskushallintoyksikön mukaan siten saatavissa vain Mikkelin vankilasta, jos sellainen on tehty.

Mikkelin vankilan johtaja toimitti erillisestä pyynnöstä henkilöntarkastuspöytäkirja/päätös -lomakkeen. Johtajalle sähköpostitse 20.4.2016 lähetettyyn pyyntöön toimittaa vielä päihtymys-tilantoteamislomake, jos sellainen on tehty, ei koskaan tullut vastausta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä 14.10.2016 saadun tiedon mukaan vankitietojärjestelmässä, jonne päihtymystilaa koskevat havainnot tehdään, ei ole merkintöjä päihtymystilaa koskevista havainnoista.

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja antoi kanteluun päätöksen 24.10.2016. Päätöksessään hän totesi selvityksen saamisesta seuraavaa.

”Lisäselvityspyynnöstä huolimatta vankila ei toimittanut tapahtumiin osallistuneiden ja kantelun kohteena olevien virkamiesten selvitystä asiasta. Selvityspyyntöni antoivat selvityksen tälläkin kertaa ainoastaan vankilan johtaja [nimi poist.] ja apulaisjohtaja [nimi poist.]. Apulaisjohtaja totesi selvityksessään, että hän oli keskustellut asiasta uudelleen tapaukseen osallistuneen henkilökunnan kanssa ja että selvitys oli hänelle syntynyt käsitys tapahtumista näiden keskusteluiden perusteella. Apulaisjohtajan selvityksestä ei ilmennyt kenen henkilökuntaan kuuluvien kanssa hän oli keskustellut ja mitä kukakin oli kertonut hänelle tapahtumista.

Vankilasta saadut selvitykset ovat liitteenä.

Kantelun johdosta on hankittu selvitystä myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä ja Vankiterveydenhuollon yksiköstä.”

1.2 Kantelun ratkaisemisen jälkeisiä tapahtumia

Kantelun ratkaisemisen jälkeen, marraskuussa 2016, Mikkelin vankilan vartija B otti puhelimitse yhteyttä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajaan Reima Laaksoon ja vanhemman oikeusasiamiehensihteriin Matti Vartiaan Mikkelin vankilan johtajan ja apulaisjohtajan kanteluasiaan dnro 5540/4/15 antaman selvityksen ja lisäselvityksen johdosta.

Tarkastaja Laakson keskustelusta saaman käsityksen mukaan vankilan johto, lähinnä apulaisjohtaja, oli B:n mukaan laittanut B:lle ja muille paikalla olleille vartijoille sanoja suuhun eli väittänyt heidän kertoneen havainnoistaan vangista em. tilanteessa. B:n mukaan häntä tai ketään paikalla ollutta ei ollut asiassa kuultu. Hän katsoi apulaisjohtajan valehdelleen antaessaan selvityksiä. Vanhemman oikeusasiamiehensihterin Matti Vartian mukaan B oli kertonut hänelle samoin kuin Laaksole, ettei vankilan johto ollut keskustellut kantelussa tarkoitetuista tapahtumista kenenkään paikalla olleen kanssa niin kuin selvityksissä on väitetty.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan saapui 9.12.2016 vartija B:n kirjoitus ja rikosseuraamusesimies C:n kirjoitus. B:n ja C:n kirjoitukset kirjattiin eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian asianhallintajärjestelmään diaarinumerolla EOAK/6444/2016. Päätin ottaa omana aloitteena tutkittavaksi Mikkelin vankilan johtajan ja apulaisjohtajan menettelyn ja pyytää asiassa esitutkinnan toimittamista, minkä vuoksi kanteluasian käsittely merkittiin päättyneeksi.

Esitutkintapyyntöni koski sekä johtajan että apulaisjohtajan toimintaa. Tämä päätös käsittelee johtajan menettelyä. Apulaisjohtajan toiminnan osalta on annettu erillinen päätös. Käsittelen seuraavassa asiaa vain johtajaa koskevin osin.

2

PYYNTÖ ESITUTKINNAN TOIMITTAMISEKSI

Käytettävissäni olevien tietojen perusteella asiassa oli käsitykseni mukaan syytä epäillä, että johtajan kanteluasiaan antamat selvitys ja lisäselvitys eivät kaikilta osin vastanneet totuutta. Johtajan epäilty menettely olisi nähdäkseni voinut olla luettavissa hänen syykseen rikoslain 16 luvun 8 §:n mukaisena väärän todistuksen antamisena viranomaiselle. Katsoin, että hänen osaltaan oli syytä epäillä myös rikoslain 40 luvun 9 §:n mukaista virkavelvollisuuden rikkomista tai rikoslain 40 luvun mukaista tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista.

Pyysin 28.4.2017 poliisihallitusta määräämään asiassa toimitettavaksi esitutkinnan sen selvittämiseksi, oliko Mikkelin vankilan johtaja antanut apulaisoikeusasiamiehelle selvityksessä ja lisäselvityksessä totuutta vastaamattomia tietoja ja mihin hänen antamansa tiedot olivat perustuneet.

Perustelin esitutkimuspyynnössä rikosepäilyä edellä kohdissa 1 kerrottujen tapahtumien lisäksi seuraavilla seikoilla.

2.1 Mikkelin vankilan henkilökunnan yhteydenotot ja kirjoitukset kantelun dnro 5540/4/15 ratkaisemisen jälkeen

Vartija B oli ollut kanteluasiassa dnro 5540/4/15 kyseessä ollutta ulkoilua valvonut ja kantelijan ulkoilun aikaisesta käyttäytymisestä ilmoituksen laatinut sekä kantelijan henkilöntarkastuksesta tehtyyn pöytäkirjaan todistajaksi merkitty virkamies.

Kirjoituksensa (EOAK/6444/2016) mukaan B ei ollut epäillyt kantelijan päihtymystä eikä hänen mielenterveydellisiä seikkojaan eikä myöskään ilmoittanut epäilyä, että kantelijalla olisi luvattomia aineita tai esineitä hallussaan. B ei kertomansa mukaan ollut ollut minkäänlaisessa keskusteluyhteydessä johtajan kanssa hänen antamiinsa vastineisiin [oikeastaan selvitykseen ja lisäselvitykseen] liittyen.

C kertoi (asia EOAK/6444/2016) toimineensa 22.11.2015, eli mainitussa kantelussa kyseessä olevien tapahtumien aikaan, Mikkelin vankilan päivystävänä rikosseuraamusesimiehenä. Hän oli kirjoituksensa mukaan saapunut paikalle, kun kantelija oli saatettu vartijoiden toimesta selliin 104. C kertoi, että kantelija oli asutettu mainittuun selliin kameravalvontaan vallitsevan käytännön ja toimintamallien mukaisesti perusteena piittaamattomuus vartijan esittämiin kehoituksiin. C kirjoitti, ettei hän ollut mielestään käynyt minkäänlaisia keskusteluja johtajan kanssa kantelijan asuttamiseen liittyvistä asioista.

Vartija B:n ja rikosseuraamusesimies C:n kirjoitusten liitteinä oli B:n kirjaama ilmoitus tapahtumista ulkoilupihalla, B:n vankilan johtajalle tapahtumista 1.12.2016 antama selvitys ja Ulkoiluohjeet-otsikoitu 7.8.2012 päivätty paperi. B:n vankilan johtajalle antama selvitys oli annettu, ja hänen kertomansa mukaan myös pyydetty, vasta apulaisoikeusasiamies Pajuojan 24.10.2016 antaman kanteluratkaisun jälkeen.

Totesin vartija B:n ja rikosseuraamusesimies C:n kertoman perusteella olevan syytä epäillä, että vankilan johtajan kanteluun antamat selvitys ja lisäselvitys ovat ainakin osittain paikkansa pitämättömiä. Kumpikin, niin B kuin C:kin, oli ilmoittanut, ettei johtaja ole keskustellut kantelussa tarkoitetuista tapahtumista heidän kanssaan. Lisäksi oikeusasiamiehen kanslian tarkastajalle Reima Laaksolle ja vanhemmalle oikeusasiamiehensihteerille Matti Vartialle on puhelin keskusteluista B:n kanssa jäänyt käsitys, että B:n tietämän mukaan johtaja ei ollut selvitystä ja lisäselvitystä antaessaan keskustellut kenenkään muunkaan kantelussa tarkoitettuihin tapahtumiin osallistuneen virkamiehen kanssa.

2.2 Johtajan kanteluasiaan dnro 5540/4/15 antama selvitys ja lisäselvitys

Esitutkimuspyynnössäni esitin, että johtajan antamassa selvityksessä ja lisäselvityksessä olevia seuraavia kohtia oli syytä epäillä virheellisiksi.

- Kohtia, joiden kirjoitustavasta syntyy käsitys, että virkamiehiä on kuultu.
- Kohtia, joissa kerrotut seikat ja esitetyt kannanotot, esimerkiksi tapahtumien kulku, eräiden toimenpiteiden perusteet ja toiminnan oikeellisuuden arviointi, ovat sellaisia, ettei tapahtumiin osallistumattomalla henkilöllä voi olla niistä omasta takaa tietoa. Näin ollen niiden selvittäminen olisi edellyttänyt joko tapahtumiin osallistuneiden virkamiesten kuulemista tai perehtymistä asiakirjoihin, joihin seikat olisivat olleet kirjattuina.

Mikkelin vankilaa oli lisäselvityspyynnössä pyydetty toimittamaan jäljennökset kaikista tapahtumiin liittyvistä asiakirjoista ja kun näin ei tapahtunut, niitä oli yritetty hankkia. Kantelua ratkaistaessa käytettävissä olleista asiakirjoista ei juurikaan löydy selvityksessä ja lisäselvityksessä esitettyjä seikkoja. Tietääkseni muita tapahtumista laadittuja asiakirjoja tai kirjattuja tietoja ei ole, tai ainakaan niitä ei useista pyynnöistä huolimatta ollut toimitettu kantelun käsittelyä varten. Tämän vuoksi, kun tiedot eivät ole asiakirjoista löydettävissä, lukijalla syntyy näidenkin seikkojen ja kannanottojen osalta käsitys, että selvityksessä ja lisäselvityksessä kirjoitettu perustui tapahtumiin osallistuneiden virkamiesten kuulemiseen.

Edellä tarkoitettuja ongelmallisia kohtia selvityksessä ja lisäselvityksessä olivat ainakin seuraavat.

Kohtia, joiden kirjoitustavasta syntyy käsitys, että virkamiehiä on kuultu:

Johtaja kirjoittaa selvityksessään 14.3.2016: "[A:n] eritysosastolle vienti, henkilöntarkastus ja kohtelu vaikuttavat suorittamieni tutkimusten mukaan tapahtuneen siten kuin nämä toimet Mikkelin vankilassa yleisesti suoritetaan eikä niiden yleisessä toteutustavassa ole huomautettavaa."

Sen arvioiminen, onko kantelijan tapauksessa menetelty moitittavasti ei ole mahdollista muutoin kuin selvittämällä tapahtumien yksityiskohtainen kulku. Tapahtumien kulku ei nähdäkseni puolestaan ole ollut selvitettävissä muutoin kuin kuulemalla niihin osallistuneita virkamiehiä. Näin ollen arvion antaminen tapahtuneesta pitää jo itsessään sisällään sen, että asia on selvitetty. Jos johtaja ei ole selvittänyt asiaa, hänen kirjoittamansa on harhaanjohtavaa. Lisäksi hän on nimenomaisesti ilmoittanut "suorittaneensa tutkimuksia" asiassa, mitä ei kantelun sisältö huomioon ottaen voi ymmärtää muutoin kuin, että hän olisi käynyt tapahtumainkulun läpi tilanteessa läsnä olleiden virkamiesten kanssa.

Kohtia, joissa kerrotut seikat ja esitetyt kannanotot ovat sellaisia, ettei tapahtumiin osallistumattomalla henkilöllä voi olla niistä omasta takaa tietoa.

Johtaja on lisäselvityksessä 23.3.2016 kirjoittanut muun muassa: " – tapahtumat olivat enemmän uhmailua, joka antoi syyn epäillä päihtymystä. Tästä syystä [A] eristettiin ja hänen tilanettaan seurattiin yön yli eristyksellissä." Johtaja kirjoittaa lisäselvityksessä myös: "Tallennetta ei eristysajalta eikä esim. vuodevaatteiden tuonnista ole, mutta Mikkelin vankilassa tarkkailueristetyille vuodevaatteet toimitetaan viivytyksettä hänen tilanteensa mukaan. Tässä tapauksessa ei ole menetelty toisin."

Ainakin näiden johtajan esittämien tapahtumakuvausten osalta voidaan kysyä, mihin ne perustuvat, ellei asiasta ole keskusteltu virkamiesten kanssa, koska kantelua tutkittaessa käytettävissä olleista, kantelussa tarkoitettuja tapahtumia koskevista asiakirjoista ei käy ilmi kerrottuja seikkoja.

Edelleen johtajan lisäselvityksen kolmannessa ja neljännessä kappaleessa on tapahtumainkuluista tietoja, joita ei voi saada selville muutoin kuin asiaan osallisia kuulemalla. Näiden tietojen osalta ei kuitenkaan kirjoituksen perusteella ole täysin selvää, tarkoittaako johtaja esittää tiedot omien selvitystoimiensa tuloksena vai sen perusteella ja siihen luottaen, mitä apulaisjohtaja on kertonut. Tosin apulaisjohtajan lisäselvitys on päivätty päivää myöhemmin kuin johtajan lisäselvitys.

Sen lisäksi, että selvityksen ja lisäselvityksen eräiden kohtien osalta on edellä kerrotusti epäselvää, perustuvatko ne asianosaisten kuulemiseen ja elleivät, niin mihin ne perustuvat, vartija B on kirjoituksessaan kertonut, että eräät seikat, joihin selvityksessä ja lisäselvityksessä on vedottu, eivät vastaa hänen havaintojaan vangista ja tilanteesta. B ei kertomansa mukaan ole epäillyt vangin päihtymystä, mielenterveyttä tai luvattomien esineiden tai aineiden hallussapitoa.

3 RATKAISU

Poliisihallitus määräsi keskusrikospoliisin toimittamaan esitutinnan asiassa. Asiassa on laadittu 11.7.2017 päivätty esitutkintapöytäkirja 2400/R/143/17.

3.1 Asiakirjat, joiden todenperäisyydestä esitutkinnassa oli kyse

Johtaja oli antanut kanteluasiaan dnro 5540/4/15 seuraavan selvityksen ja lisäselvityksen. Mikkelin vankilaan lähetetyn selvityspyynnön ja lisäselvityspyynnön sisältö käy ilmi edeltä kohdasta 1.1.

Selvitys 14.3.2016

Lähetteeseen 5540/4/15 12.2.2016 viitaten [A:n] asiassa kunnioittaen lausun seuraavaa.

[A:n] eristysosastolle vienti, henkilöntarkastus ja kohtelu vaikuttavat suorittamieni tutkimusten mukaan tapahtuneen siten kuin nämä toimet Mikkelin vankilassa yleisesti suoritetaan eikä niiden yleisessä toteutustavassa ole huomautettavaa.

Liitteenä apulaisjohtajan selvitys asiassa.

Lisäselvitys 23.3.2016

Pyydettyä lisäselvityksenä [A:n] asiassa kunnioittaen lausun seuraavaa:

Ohessa liitteenä asiaan liittyvä ilmoitus vankitietojärjestelmästä sekä annettu huomautus, joka sisältää vangin kuulemisen.

Liitteenä toimitettavassa apulaisjohtajan tarkennetussa selvityksessä kerrotaan tapahtumat ulkoilussa, sen keskeytys ja edelleen eristys: [A] kieltäytyi noudattamasta ulkoilualuetta. Missään vaiheessa hän ei tuonut esille terveydellisiä ongelmia – ei valvonnan eikä poliklinikan henkilökunnalle - vaan tapahtumat olivat enemmän uhmilua, joka antoi syyn epäillä päihtymystä. Tästä syystä [A] eristettiin ja hänen tilannettaan seurattiin yön yli eristysseissä.

Epäily päihtymyksestä ja luvattomien aineiden hallussapidosta oli syy henkilöntarkastukselle. Tarkastusta ei seurattu ikkunan läpi tai kamerasta eikä tilannetta tarpeettomasti pitkitetty tai [A:ta] asialla nöyrytetty. Sopivan kokoiset vaatteet toimitettiin mahdollisimman pian; [A:n] koko lienee ”pienehkö vankivaate” ja vankivaatteet ovat pikemminkin mitoitukseltaan väljiä kuin tiukkoja.

Tallennetta ei eristysajalta eikä esim. vuodevaatteiden tuonnista ole, mutta Mikkelin vankilassa tarkkailueristetyille vuodevaatteet toimitetaan viivytyksettä hänen tilanteensa mukaan. Tässä tapauksessa ei ole menetelty toisin. [A:ta] kohdeltiin tasapuolisesti ja muiden vankien kanssa samoilla menettelytavoilla.

Katson kantelun aiheettomaksi.

3.2 Esitutkinnassa saatu selvitys

Rikoksesta epäiltynä kuullun johtajan kertomus

Johtaja kiistää tahallaan tai tuottamuksesta antaneensa väärää todistusta oikeusasiamiehelle. Hän kertoo antaneensa oikeusasiamiehelle vastauksen maaliskuussa 2016. Hänen mukaansa lausunto oli syntynyt sen jälkeen, kun hän oli ensin keskustellut tapahtumassa mukana olleiden vartijoiden kanssa ja tutustunut asiakirjoihin eli käytännössä vankitietojärjestelmän ilmoituksiin tapauksesta.

Kysyttäessä, keitä ovat ne vartijat, joiden kanssa johtaja oli keskustellut ennen lausuntoa, hän kertoo keskustelleensa vartijoiden B, E, G, F ja varmaankin D:n kanssa. Lisäksi johtaja ilmoittaa, että B on myöhemmin 1.12.2016 kirjoittanut hänelle asiasta vielä sähköpostin. Keskustellut ovat johtajan mukaan tapahtuneet käytävillä tavatessa. B:n kanssa keskusteltuaan hän kertoo ymmärtäneen niin, että lähtötilanne vangin poistamiselle ulkoilusta mahdollisesti johtui päihtymyksestä.

Johtaja kertoo edelleen, ettei käydyistä keskusteluista ole syntynyt mitään asiakirjaa tai mitään kirjallista.

Kysyttäessä käyttikö hän tiedonhankintaan muita lähteitä kuin vartijoiden kanssa käydyt keskustelut, johtaja toteaa, että vankitietojärjestelmässä oli ilmoitus tästä asiasta. Kysyttäessä kaiken saatavilla olevan materiaalin antamisesta oikeusasiamiehelle johtaja ilmoittaa kameraltenteiden säilyvän noin puolitoista kuukautta, joten niitä ei hänen mukaansa ilmeisesti ole enää ollut saatavilla.

Johtaja kertoo myös, että käytäväkeskustelut eivät kestä kauan ja on mahdollista, että vartijat eivät ole ymmärtäneet keskustelujen merkitystä. Johtajan mukaan asiasta voidaan puhua hyvin lyhyesti ja nopeasti ja sitä ei sitten tulkita varsinaiseksi keskusteluksi.

Todistaja B

Vartija B kertoo olleensa valvomassa vankien ulkoilua, kun erään vangin kanssa tuli ongelmia siitä, missä vanki saa ulkoilun aikana oleskella. Vangin kieltäytyttyä noudattamasta ohjeita B kutsui kolme vartijaa poistamaan vangin ulkoilusta. Ulkoilusta poistamisen syy oli, että vanki ei suostunut itse poistumaan ikkunapelliltä istumasta.

Vanki kuljetettiin eristysosastolle, jossa olivat paikalla vartijat E, D, F ja B itse. Rikosseuramusesimies C tuli tilanteeseen jälkikäteen. Vartija G kävi toteamassa tilanteen ovensuussa. H ei ollut eristysosastolla silloin, kun vanki toimitettiin sinne.

Ulkoilun päätyttyä vartija B kirjoitti tapahtumasta ilmoituksen vankitietojärjestelmään. Poistamisen ainoa peruste oli ohjeitten vastainen käyttäytyminen. B:n mukaan tuolloin ei laadittu muita asiakirjoja. B ei ole epäillyt vankia mielenterveysongelmista, päihteistä eikä kielletyistä esineistä tai aineista.

Kuulustelija on esittänyt vartija B:lle Mikkelin vankilassa laaditun asiakirjan Päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta. Asiakirja koskee nyt kyseessä olevaa vankia ja kyseistä päivää. Päätöksentekijäksi on merkitty H, henkilöntarkastuksen suorittajaksi E ja todistajaksi B. Henkilöntarkastuksen perusteeksi on kirjattu ”epäilyksellisten aineiden ja tavaroiden hallussapidosta”.

Vartija B kertoo näkevänsä pöytäkirjan nyt ensimmäistä kertaa. Hän ei ole epäillyt vankia mistään luvattomista aineista tai tavaroiden hallussapidosta. B:n mukaan tuo teksti tulee kaikkiin henkilöntarkastuspöytäkirjoihin. Hänen mukaansa on täysin mahdollista, ettei asiakirjan laatija H ole ollut mukana henkilöntarkastuksessa. Pöytäkirja on rutiini, joka aina tehdään tuossa tilanteessa.

Jos henkilö on päihtynyt, siitä tehdään päihtymyskaavake, jossa todetaan muun muassa puhallutus. Jos taas epäillään vangin mielenterveyttä, asiasta ilmoitetaan terveydenhuoltohenkilökunnalle.

Vartija B:n mukaan vankilan johtaja tiedusteli vuodenvaihteessa 2016–2017 suullisesti ja sitten sähköpostilla, mitä tuolloin 2015 tapahtui. Johtajan pyyntö tuli vasta yli vuosi tapahtumien jälkeen sekä myös eduskunnan oikeusasiamiehen kanteluun antaman ratkaisun jälkeen. B ei ole antanut muuta lausuntoa kuin tämän, jota oli tiedusteltu vuodenvaihteessa 2017.

Vartija B kertoo, että ei ole keskustellut asiasta johtajan kanssa ollenkaan. B kertoo ihmetelleensä, miksi johtaja ja apulaisjohtaja ovat ”sellaisia kirjoittaneet” [viittaa tällä johtajan ja apulaisjohtajan oikeusasiamiehelle antamaan selvitykseen ja lisäselvitykseen], ”kun sellaisesta ei ole ollut edes puhetta”.

Vartija B:n mukaan ”kaikki nämä vartijat” eli D, E, F ja rikosseuraamusesimies C ovat sanoneet hänelle, että johtaja ja apulaisjohtaja eivät ole kyselleet tästä asiasta yhtään mitään.

Todistaja C

Rikosseuraamusesimies C kertoo olleensa 22.11.2015 työvuorossa päivystysesimiehenä. Hän sai tiedon, että vanki ei tottele käskyjä ulkoilussa ja antoi toimintaohjeet, että vanki poistetaan ulkoilualueelta ja siirretään eristysselliin. Vanki oli jo siirretty eristysosastolle, kun hän meni itse paikalle. Syy eristysselliin sijoittamiseksi oli vain ja ainoastaan käskyjen noudattamatta jättäminen. Mitään päihtymysepäilyä ei ollut. Jos olisi ollut, siitä olisi kirjattu erillinen lomake ja ”se olisi lähtenyt kulkemaan täysin toisenlaista tietä.”

C muistaa mukana olleen ainakin vartijat B ja E. C:n mukaan ”mistään terveydentiloista, mielenterveysasioista tai päihtymyksestä” ei ollut ollut kyse. Kun hän oli nähnyt kanteluun annetun ratkaisun, hän oli tarkistanut vuoden takaiset päiväpalvelulistat ja ”rekisterit” eikä löytänyt mitään tukea johtajan ja apulaisjohtajan kanteluasiakirjoissa esittämille väitteille, että kyseessä olisi ollut päihtymys tai mielenterveysepäily.

C kertoo, ettei ole 20 vuoden esimiesuransa aikana koskaan keskustellut apulaisjohtajan tai johtajan kanssa tapahtumista tällaisen asian vuoksi. Jos keskusteluja työvuorossa tapahtuneista on käyty, ne ovat olleet luonteeltaan mm. vangin karkaaminen tai itsemurhatapaukset. Nyt kyseessä oleva asia ei ollut olosuhteiltaan mitenkään sellainen, että se olisi aiheuttanut raportoimista häntä itseään ylemmäksi.

C:n mukaan talvella 2016–2017 tapahtumassa osallisina olleita henkilöiltä oli pyydetty selvitystä sähköpostilla johtajan toimesta. C ilmoittaa, että ei ole antanut eduskunnan oikeusasiamiehelle selvitystä tässä asiassa. Hänen mukaansa jossain vaiheessa piti kirjoittaa jotain vastineita, mutta hänen ymmärtääkseen ne olivat menneet johtajalle.

C toistaa edelleen, ettei mitään viitteitä vangin mistään poikkeavasta olotilasta ollut ja jos olisi ollut, olisi se aiheuttanut paljon suuremmat toimenpiteet eli vanki oli puhallutettu ja testattu pikatesterillä yms. ja lisäksi olisi varmuudella kirjattu päihtymystilan toteamislomake, mitä ei tässä tapauksessa ollut täytetty.

Kysyttäessä, onko hän jutellut johtajan kanssa tämän kyseisen vangin asiasta muutoin kuin sähköpostivastineen myötä, C kertoo vasta nyt talven 2016–2017 aikana ihmetelleensä, miten he [johtaja ja apulaisjohtaja] ovat lähteneet ”tällaisia lausuntoja antamaan ja vieläpä toisistaan erilaisia” ja tämäkin keskustelu ”on siis käyty vasta nyt 2016–2017 talven aikana, kun tämä asia on tullut pinnalle”.

Kysyttäessä, miksi tätä asiaa ei ole käyty aiemmin ja ajallaan läpi työyhteisössä C vastaa, että ”se ei kuulunut meidän talon johtamiskulttuuriin”.

Todistaja E

Vartija E kertoo, että hän ja vartija D lähtivät hälytyksen saatuaan ulkoilupihalle. He olivat paikalla ensimmäisinä. Ulkoilua valvomassa oli vartija B. E ja D kuljettivat vangin eristysosastolle. B oli kertonut heille syynä toimenpiteelle olevan se, ettei vanki ollut totellut kehotuksia eikä käskyjä.

E kertoo jääneensä tämän tapahtuman jälkeen jossain vaiheessa pois töistä ja olleensa pois kokonaisuudessaan noin puoli vuotta.

E kertoo puhuneensa johtajan kanssa seuraavasti: ”Kun palasin pitkän lomani jälkeen töihin niin muistan, että [johtajan nimi poist.] kysyi suullisesti, että mitä muistan tapahtumasta ja kerroin silloin sen, mitä muistin.” E kertoi antaneensa myöhemmin myös kirjallisen selvityksen. Selvitys, joka on päivätty 24.11.2016, on esitutkintapöytäkirjan liitteenä 3.

Todistaja H

H kertoo, ettei muista kyseessä olevaa yksittäistä, vangin kanteluun johtanutta, tapahtumaa.

H:lle esitettiin kuulustelussa Päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta -asiakirja, joka on päivätty 22.11.2015 ja johon hänet on merkitty päätöksentekijäksi. H kertoi tunnistavansa asiakirjassa olevan allekirjoituksen omakseen, mutta ei osaa selittää, miksi hän eikä asiassa muutoin päätökset tehnyt rikosseuraamusesimies C on ollut päätöksentekijänä. H arveli sopineensa C:n kanssa tekevänsä henkilöntarkastuspäätöksen. H:n mukaan pöytäkirja tehdään tilanteen rauhoituttua, muutaman tunnin viiveellä tapahtumasta. Hän totesi: ”En itse tätä vankia tai tapahtumaa koskaan itse läsnä olleena ole ollut todistamassa” eikä hän muista, onko jutellut asiasta C:n tai tarkastuspöytäkirjaan todistajaksi merkityn vartija B:n tai henkilöntarkastuksen suorittajaksi merkityn vartija E:n kanssa.

H kertoo jääneensä eläkkeelle joulukuussa 2015. Kysyttäessä, onko johtaja tai apulaisjohtaja keskustellut tai kysynyt tästä asiasta, H vastasi, ettei ole.

Todistaja G

Vartija G kertoo, ettei nähnyt alkutilannetta, koska valvoi ulkoilua toisella ulkoilupihalla. Hän kuuli radioyhteyden kautta, että vartija B pyysi lisää vartijoita valvomalleen ulkoilupihalle ja näki, kun vanki saateltiin pihalta pois. G:n mukaan ”tilanne meni rauhallisesti ja nätisti”. Vangin mielentila tapahtuma-aikaan oli tavallinen, ”kukaan ei joutunut painimaan tai muuta erikoista”. G ei itse ollut ottamassa vankia kiinni tai saattelemassa häntä eristyssellitilaan. Jälkikäteen hän oli saanut kuulla, että vanki ei ollut noudattanut ulkoiluvälvojan käskyjä ja jouduttiin sen vuoksi poistamaan pihalta.

Todistaja D

Vartija D kertoi, että ei muista asiaa lainkaan. Hänen mukaansa vankien poistoja ulkoilusta tulee sen verran, että hän ei muista niitä kaikkia. Vartijoita kutsutaan usein ulkoiluun apuun ja sanotaan, kuka pitäisi poistaa ulkoilusta sisään ja sitten poisto tehdään, ”eikä siinä sen enempää”.

D kertoo antaneensa 4.1.2017 pyynnöstä sähköpostilla selvityksen apulaisjohtajalle, kun hän sitä tiedusteli 2.1.2017. Pynnön vuoksi D oli yrittänyt palauttaa mieleen tätä vuonna 2015 tapahtunutta ulkoilusta poistamista. ”Tämä tammikuussa tänä vuonna antamani lyhyt vastaus apulaisjohtajan pyyntöön on ainut asia mitä tästä asiasta minulta on koskaan tiedusteltu ja mitä koskaan olen vastannut. Olisihan se jäänyt mieleen, jos siitä olisi minulta aikaisemmin kysytty.”

Kirjalliset todisteet

Vartija E:n luovuttama hänen 24.11.2016 päiväämänsä selvitys vankilan johtajalle eristämislanteesta 22.11.2015.

Vartija D:n luovuttama sähköpostiviestien ketju, josta käy ilmi, että vangin eristysosastolle siirtämiseen osallistuneet vartijat ovat ajalla 23.11.2016–4.1.2017 antaneet vankilan johtajalle tai apulaisjohtajalle selvityksiä tapahtumasta. Selvityksiä on toimitettu edelleen Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluejohtajalle.

3.3 Muu esitutkinta-aineisto

Esitutkintapyyntöni liitteinä, ja siten osana esitutkinta-aineistoa, olivat jäljennökset kantelun (dnro 5540/4/15) asiakirjoista sekä vartija B:n ja rikosseuraamusesimies C:n tänne toimittamat kirjoitukset ja asiakirjat (EOAK/6444/2016) sekä vartija B:n kanssa käytyjä puhelinkeskusteluja koskevat asiakirjat.

Kantelun dnro 5540/4/05 käsittelyä varten oli saatu ilmoitus, kurinpitopöytäkirja/-päätos, kuulemispöytäkirja sekä päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta.

Vartija B:n 22.11.2015 tapahtumista laatimaan ilmoitukseen on asiaksi merkitty haitanteko virkamiehelle (RL 16 luku 3 §) ja ilmoitukseen kirjattu tapahtumaselostus on seuraava.

”Osaston 2-1 ulkoilun aikana vanki [A] 5402/2011 Miv istui ikkunanpeltien päällä. Ikkunapeltien päällä istuminen on kielletty. Kehotin [A:ta] nousemaan pois pellin päältä istumasta. Useista kehoituksista huolimatta [A] ei siirtynyt pois ikkunalaudalta ja ilmoitti, ettei tule lähtemään mihinkään, vaan istuu ulkoilun loppuun asti. Pyysin virvellä lisää vartijoita poistamaan [A:n] ulkoilupihalta. Paikalle saapuivat vartijat D, E, F sekä G. Vartijat poistivat [A:n] ulkoilupihalta. [A] siirrettiin eristysos. selli 104.”

Kurinpitopöytäkirja/-päätos asiakirjan mukaan vangin katsottiin syyllistyneen niskotteluun, josta hänelle määrättiin muistutus. Kurinpitopäätöksen tekijäksi on merkitty apulaisjohtaja. Kohtaan ”vangin kertomus kurinpitokäsittelyssä” on merkitty ”kiistää niskottelun”.

Kuulemispöytäkirjaan kuulemisen suorittajaksi on merkitty apulaisjohtaja. Kuultavan kertomus on kirjattu seuraavasti.

"[A] kertoo niskuroinnista 22.11.15 seuraavaa:

- En tiennyt ettei siinä (ulk.pihan ikkunapelti) olisi saanut istua ja muutakaan istumapaikkaa ei ollut. Nyt tiedän ja osaan käyttäytyä vastaisuudessa, ainakin tässä asiassa. Muuta kerrottavaa minulla ei ole tähän asiaan."

Päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta -asiakirjan sisältöä on selostettu edellä kohdassa 3.2 todistajien B ja H kertomusten kohdalla. Sen lisäksi mitä edellä on mainittu, pöytäkirjasta käy ilmi, ettei henkilöntarkastuksessa löytynyt mitään vangin hallusta eikä muitakaan havaintoja tarkastuksesta ole kirjattu. Perusteen kohdalle on edellä kerrotun lauseen "epäilyksellisten aineiden ja tavaroiden hallussapidosta" lisäksi kirjattu "VankL 16 luku 4 §, TVL 11 luku 6 §".

Esitutkintapöytäkirjan liitteenä on lisäksi epäiltyjen yhteinen loppulausunto.

3.4 Oikeusohjeet

Perustuslaki

111 § 1 mom

Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen tietojensaantioikeus

Oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä

7 §

Oikeusasiamiehen tietojensaantioikeus

Oikeusasiamiehen oikeudesta saada laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa.

Valtion virkamieslaki

14 §

Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Rikoslaki 16 luku

8 § (24.7.1998/563)

Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle

Joka antaa viranomaiselle oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen kirjallisen todistuksen tai siihen rinnastettavan teknisen tallenteen taikka laadittuaan sellaisen todistuksen tai tallenteen antaa sen toiselle sanottuun tarkoitukseen käytettäväksi, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle tuomitaan myös viranomaisen erityisen valvonnan alaisen toiminnan harjoittaja taikka tämän edustaja tai palveluksessa oleva henkilö tai valvottavan yhteisön tilintarkastaja, joka lakiin perustuvan tarkastuksen yhteydessä tai lakiin perustuvaa ilmoitusvelvollisuutta muuten täyttäessään antaa valvovalle viranomaiselle oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen suullisen tiedon.

Rikoslaki 40 luku

9 § (12.7.2002/604)

Virkavelvollisuuden rikkominen

Jos virkamies virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin edellä tässä luvussa tai 11 luvun 9 a §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava virkavelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. (4.12.2009/990)

Virkamies voidaan tuomita myös viralta pantavaksi, jos hän on syylistynyt 1 momentissa mainittuun rikokseen rikkomalla jatkuvasti tai olennaisesti virkavelvollisuutensa ja rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtävänsä.

3.5 Syyteharkinta

3.5.1 Syyksilukeminen

Rikosnimike	Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle Virkavelvollisuuden rikkominen
Tekoaika- ja paikka	Mikkeli 23.3.2016
Lainkohta	Rikoslaki 16 luku 8 §1 mom Rikoslaki 40 luku 9 § Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 7 § Valtion virkamieslaki 14 §
Teonkuvaus	<i>Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle</i>

[nimi poist.] on Mikkelin vankilan johtajana antanut eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle kantelun tutkimista varten lisäselvityksen, joissa on totuudenvastaisia kohtia. Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavat selvitykset ovat oikeudellisesti merkityksellisiä asiakirjoja ylimmän laillisuusvalvojan käyttäessä niitä näyttönä asiassa ratkaistessaan, mihin toimenpiteisiin kantelu antaa hänelle aiheita.

Johtaja on lisäselvityksessään totuudenvastaisesti ilmoittanut, että vangin olisi epäilty olleen päihtynyt, mikä olisi antanut syyn seurata hänen tilannettaan eristyssellissä yön yli, ja että epäilty päihtymys olisi ollut osasyynä henkilöntarkastukseen. Tosiasiassa kukaan tilanteesta mukana olleista virkamiehistä ei ollut kertonut johtajalle tapahtumista mitään. Johtaja on siten ilmoittanut vankia koskevan totuudenvastaisen seikan ja vankiin kohdistuneille toimenpiteille totuudenvastaisen perusteen.

Lisäksi johtaja on antanut lisäselvityksessään sen olennaisesti virheellisen kuvan, että siinä kerrotut tapahtumat olisivat perustuneet tapahtumissa osallisina olleiden virkamiesten havaintoihin tai kertomuksiin. Useiden kanteluväitteiden osalta ainoa mahdollisuus selvittää niitä olisi ollut kuulla tapahtumiin osallisia virkamiehiä, mutta johtaja ei ole kuullut heitä. Ainakin seuraavista, alleviivatuista lisäselvityksen kohdista syntyy tällainen totuudenvastainen kuva.

- Tarkastusta ei seurattu ikkunan läpi tai kamerasta eikä tilannetta tarpeettomasti pitkitetty tai [A:ta] asialla nöyryytetty.

- Sopivan kokoiset vaatteet toimitettiin mahdollisimman pian.

- Tallennetta ei eristysajalta eikä esim. vuodevaatteiden tuonnista ole, mutta Mikkelin vankilassa tarkkailueristetyille vuodevaatteet toimitetaan viivytyksettä hänen tilanteensa mukaan. Tässä tapauksessa ei ole menetelty toisin. [A:ta] kohdeltiin tasapuolisesti ja muiden vankien kanssa samoilla menettelytavoilla.

Virkavelvollisuuden rikkominen

[nimi poist.] on Mikkelin vankilan johtajana toimiessaan tahallaan rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuvan virkavelvollisuutensa toimittaa apulaisoikeusasiamiehelle tämän laillisuusvalvonnassaan tarvitsemat tiedot antamalla edellä kerrotuin tavoin osittain totuutta vastaamattoman lisäselvityksen, jonka perustella kanteluasia on osaltaan ratkaistu. Totuutta vastaamattoman selvityksen antaessaan johtaja ei ole suorittanut virkatehtäväänsä asianmukaisesti eikä käyttäytynyt asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Johtajan teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

3.5.2 Näytön arviointi johtajan menettelyn osalta

Johtaja on kiistänyt syyllistyneensä rikokseen.

Kantelun johdosta Mikkelin vankilaan lähetetyssä selvityspyynnössä pyydettiin toimittamaan kantelun tutkimiseksi tarvittava selvitys. Selvityspyynnössä todettiin, että kantelija pyysi tutkimaan Mikkelin vankilan menettelyä eristysosastolle viemisessä, henkilöntarkastuksen suorittamisessa sekä eristyssellin olosuhteiden ja kohtelunsa osalta hänen kirjeestään tarkemmin ilmi käyvin tavoin.

Lisäselvityspyynnössä todettiin muun ohessa seuraavaa:

”Kantelun kohteen tulee lähtökohtaisesti itse antaa selvitys asiasta. Selvityksessä tulee ottaa kantaa kantelijan esittämiin väittämiin – pitävätkö ne kantelun kohteen mielestä paikkansa vai eivät ja jos eivät, mikä on hänen käsityksensä tapahtumien kulusta. Henkilökohtaisen selvityksen on nyt antanut vain apulaisjohtaja [nimi poist.] 23.11.2015 tapahtuneen kantelijan kuulemisen ja muistutuksen antamisen osalta. Muiden tapahtumien osalta jää pääosin epäselväksi, eroaako ja millä tavoin kyseessä olleiden virkamiesten käsitys tapahtumien kulusta siitä, mitä kantelija esittää.”

Asiassa on selvää, että johtajalla ei ole omakohtaisia havaintoja kantelussa tarkoitetuista tapahtumista ajalla 22.–23.11.2015. Näin ollen hänen antamansa selvitys ja lisäselvitys eivät voi perustua suoraan hänen omiin havaintoihinsa. Hän ei ole kantelun johdosta voinut selvittää asiaa myöskään valvontakameratallenteen avulla, koska tallenteiden säilytysaika on niin lyhyt, että kantelun tultua Mikkelin vankilan tietoon ensimmäisen asiassa lähetetyn selvityspyynnön saavuttua vankilaan, tallenne oli jo hävitetty. Lisäksi johtaja ei itsekään ole väittänyt selvityksensä tai lisäselvityksensä perustuvan kameratallenteeseen.

Johtaja on esitutkinnassa kertonut lausunnon syntyneen sen jälkeen, kun hän oli keskustellut tapahtumassa mukana olleiden vartijoiden kanssa ja tutustunut asiakirjoihin. Johtaja on nimennyt keskustelijoiksi vartijat B, E, G, F ja mahdollisesti D:n.

Kantelun kohteina olleiden virkamiesten kuuleminen kantelun johdosta selvitystä ja lisäselvitystä varten olisi voinut tapahtua vain ajalla 16.2.2016–23.3.2016 eli ensimmäisen selvityspyynnön vankilaan saapumisen ja johtajan lisäselvityspyynnön päiväyksen välisenä aikana.

Todistajana kuultu vartija B on kertonut, ettei ole keskustellut johtajan kanssa tapahtumista ennen kanteluratkaisun antamista. Lisäksi B ja muut todistajat kertovat yhdenmukaisesti, ettei tilanteessa ole havaittu tai epäilty vangin olleen päihtynyt tai kärsivän mielenterveyden ongelmista. Jos näin olisi ollut, todistajien mukaan vangin päihtymystilaa olisi selvitetty puhalluskokeella ja täyttämällä päihtymystilan selvittämiseen liittyvä lomake. Vangin mielenterveyteen liittyvissä ongelmissa olisi puolestaan oltu yhteydessä terveydenhuoltoon. Mihinkään päihtymykseen tai mielenterveyden ongelmiin liittyviin toimiin ei kuitenkaan ollut ryhdytty.

Todistajana kuultu vartija E kertoo johtajan kysyneen, mitä E muistaa tapahtumista. E:n mukaan tämä tapahtui hänen pitkän lomansa jälkeen. Kun E on kertonut olleensa poissa työpäiväkalta kuusi kuukautta, ei ole mahdollista, että hänen mainitsemansa ”pitkän loman jälkeen” tapahtunut keskustelu olisi käyty kanteluun annettua selvitystä tai lisäselvitystä varten, koska kantelussa tarkoitetun tapahtuman ja lisäselvityksen antamisen välinen aika oli vain noin neljä kuukautta. Lisäksi useat todistajat ovat kertoneet, että vankilan johto alkoi selvittää tapahtumia kanteluratkaisun jälkeen, jolloin E:n kertoma keskustelu saattaa liittyä tähän jälkikäteiseen selvittämiseen, kuten hänen mainitsemansa hänen myöhemmin johtajalle antamansa kirjallinen selvitys liittyy.

Todistajana kuultu vartija G kertoo, että ei ole itse ollut ottamassa vankia kiinni tai saattamassa häntä eristyssellitilaan. G:ltä ei ole esitutkinnassa tiedusteltu, onko hän keskustellut tapahtumista johtajan kanssa. G:n ei kuitenkaan olisi ollut mahdollista kertoa tilanteesta kuin pieneltä osin, eikä johtajan antama selvitys siten pääosin voisi perustua G:n kertomaan, vaikka he olisivatkin keskustelleet asiasta.

Vartijaa F ei ole esitutkinnassa kuultu. Todistaja D:n esitutkinnassa luovuttamasta sähköpostiviestiketjusta käy ilmi, että F on ollut toisesta vankilasta Mikkeliin vankilaan määräaikaiseksi siirtynyt vartija, joka ei enää ainakaan marraskuussa 2016 ole ollut Mikkelin vankilan palveluksessa. Esitutkintamateriaalista ei selviä, milloin F on lopettanut työskentelyn Mikkelin vankilassa. Esitutkintapöytäkirjaan liitettyssä loppulausunnossaan johtaja on pitänyt esitutkintaa riittävässä laajuudessa suoritettuna.

Vartija D kertoo, että hänen tammikuussa 2017 antamansa vastaus apulaisjohtajan pyyntöön on ainoa asia tehty tiedusteltu. D:n mukaan ”olisihan se jäänyt mieleen, jos siitä olisi minulta aikaisemmin kysytty.”

Kantelussa kyseessä olleesta tapahtumasta ei ole esitetty eikä väitettykään laaditun muita kuin edellä kohdassa 3.3 mainitut asiakirjat eli ilmoitus, kurinpitopöytäkirja/-päätos, kuulemis-
pöytäkirja sekä päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta. Niissä olevien tietojen perusteella, kantelun kohteena olevia henkilöitä kuulematta, ei ole ollut mahdollista vastata kaikkiin kanteluväitteisiin. Asiakirjojen perusteella ei myöskään ole ollut mahdollista arvioida ja kuvailla tapahtumia ja virkamiesten menettelyä siten kuin lisäselvityksessä on tehty.

Katson selvitetynksi, että johtaja on antanut lisäselvityksen kuulematta kantelun kohteena olleita virkamiehiä, vartija F, jota ei ole esitutkinnassa kuultu, mahdollisesti pois lukien. Todistajien kertomukset ovat yhdenmukaiset sen suhteen, ettei heitä ollut kuultu ennen selvityksen ja lisäselvityksen antamista. Lisäksi asiassa on todistajien kertomusten lisäksi muitakin, jäljempänä mainittavia, syyksi lukemista tukevia seikkoja.

Siltä osin kuin kantelussa tarkoitettuihin tapahtumiin ilmeisesti myös osallistunutta vartija F:ää ei ole kuultu esitutkinnassa totean, että kantelun riittävää selvittämistä ei kuitenkaan olisi ollut vain yhden virkamiehen kanssa keskusteleminen. Selvityksen hankkimisessa on lähtökohtaisesti kyse siitä, että kaikkien kantelun kohteiden näkemys ja muistikuvat tapahtuneesta selvitetään.

Esitutkinta-aineistossa mikään ei tue johtajan lisäselvityksessä vangin päihtymyksestä kertomaa. Laadituissa asiakirjoissa ei mainita päihtymysepäilyä eikä tapauksesta myöskään ole laadittu niitä asiakirjoja, joita epäiltäessä päihtymystä tulisi tehdä. Todistajien mukaan vangin päihtymystä ei epäilty. Näin ollen lisäselvitys on totuutta vastaamaton siltä osin, että vanki olisi ollut päihtynyt ja että epäilty päihtymystila olisi ainakin osittain ollut peruste eristysosastolle sijoittamiselle.

Kun johtaja on lisäselvityksessä kuvaillut ja arvioinut tapahtunutta, tätä ei voi, kantelun sisältö huomioon ottaen, ymmärtää muutoin kuin, että hän olisi käynyt tapahtumainkulun läpi tilanteessa läsnä olleiden virkamiesten kanssa, mitä ei ole tapahtunut.

Todistajien kertoman lisäksi johtajan syyllisyyttä tukevat seuraavat seikat.

Selvityksen vaatiminen henkilökunnalta sen jälkeen, kun kanteluratkaisu oli jo annettu, tukee sitä, ettei asiaa ollut aiemmin käsitelty kantelun kohteina olevien virkamiesten kanssa. Jos kantelun kohteina olevilta virkamiehiltä olisi jo kantelua varten saatu selvitykset kanteluväitteistä ja tapahtumien kulusta, heiltä ei olisi ollut tarpeen pyytää selvitystä asiasta enää jälkikäteen.

Johtajan antamat selvitys ja lisäselvitys ovat varsin yleisellä tasolla, kun taas kantelijan esittämä tapahtumainkuvaus oli selvästi yksityiskohtaisempi. Selvityksen ja lisäselvityksen yleisluonteisuus, tapahtumien yksityiskohtien puute ja kantelun kohteina olevien virkamiesten yksilöimättömyys, puhuu sen puolesta, että kantelun kohteita ei ole kuultu kanteluväitteistä. Jos tapahtumissa osallisena ollut henkilökuntaa olisi kuultu kantelussa kerrotusta, selvitys ja lisäselvitys olisi ollut mahdollista laatia yksilöidympanä, ottaen huomioon myös lisäselvityspyynnössä esitetyt yksilöidyt kysymykset, joihin ei nyt kaikilta osin ollut vastattu riittävästi.

Lisäksi lisäselvityksen totuudenvastaisuutta vahvista se, miten kantelussa tarkoitetuissa tapahtumissa osallisina olleet virkamiehet reagoivat nähtyään kanteluratkaisun sisällön. Vartija B:n puhelut oikeusasiamiehen kansliaan sekä hänen ja rikosseuraamusosastomies C:n asiasta sittemmin tekemä kantelu osoittivat hämmennystä. B:n yhteydenotoissa tuotiin esiin myös, että asiaa oli tarkoitus käsitellä luottamusmiehen kanssa.

Totean, että johtajan 14.3.2016 antama selvitys on ollut 17.3.2016 päivätyssä lisäselvityspyynnössä esitetyn tavoin puutteellinen, mutta en katso hänen vielä selvitystä antaessaan menetelleen hänen viakseen rikoksena luettavalla tavalla.

Totean vielä rikosten edellyttämästä tahallisuudesta seuraavan.

Johtajan menettely on ollut tahallista. Kanteluväitteiden ja kantelun kohteiden menettelyn arvioiminen ei ole mahdollista ilman yksityiskohtaista selvitystä siitä, mitä on tapahtunut. Tässä tapauksessa selvitys olisi pääosin ollut saatavissa vain kuulemalla kantelun kohteita eli tapahtumissa osallisena olleita virkamiehiä ja selvittämällä siten tapahtumien yksityiskohtainen kulku. On selvää, ettei selvitys voi perustua siihen, miten vankilassa yleensä vastaavissa tapauksissa menetellään tai miten asiassa olisi säännösten ja määräysten mukaan tullut menetellä. Jos selvitys ylimmälle laillisuusvalvojalle perustetaan tällaisiin seikkoihin, kanteluväitteitä ei silloin ole tosiasiasa lainkaan selvitetty.

Lisäselvityspyynnössä oli nimenomaisesti tuotu esiin, että kantelun kohteita tulee kuulla. Käytettävissä olevien todistajankertomusten ja kirjallisten todisteiden mukaan näin ei ole tehty. Lisäselvityksessä on kohtia, joita ei asiassa saatavilla ollut muu selvitys huomioon ottaen voi ymmärtää muutoin kuin siten, että kantelun kohteena olleiden virkamiesten kuuleminen olisi suoritettu. Tämän totuudenvastaisen selvityksen antaminen on ollut tahallista. Samoin vangin päihtymystilasta kerrotun osalta ei voi olla kyse muusta kuin tahallisesta teosta, ottaen huomioon, ettei päihtymysväitteestä ole saatu mitään näyttöä.

3.5.3 Sovellettavien säännösten arviointi

Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle

Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavat selvitykset ovat oikeudellisesti merkityksellisiä kirjallisia todistuksia, koska ne muodostavat osan, useimmiten pääosan, siitä näytöstä, jonka perusteella kantelun kohteen toimintaa arvioidaan ylimmän laillisuusvalvojan kirjallisessa kantelumenettelyssä. Lain esitöiden (HE 6/1997, s. 73) mukaan tuolloin voimassa olevan säännöksen osalta oli oikeuskäytännössä ja kirjallisuudessa katsottu, että asiakirja käy kirjallisesta todistuksesta, jos se on tarkoitettu jonkin seikan toteuttamiseen oikeuselämässä. Ehdotettu säännös, sittemmin nykyinen rikoslain 16 luvun 8 §, ei esityksen mukaan asiallisesti eroaisi aiemmasta sääntelystä.

Esitöissä todetaan myös, että säännöksen tarkoituksena on suojata asiakirjojen ja sitä vastaavien kirjallisten todistuskappaleiden totuudenmukaisuutta. Olennaista mainitussa rikoksessa on se, että kirjallisessa muodossa viranomaiselle annettu tieto on totuudenvastainen. Sitä, että totuudenvastainen tieto johtaa viranomaista harhaan, ei säännöksen soveltaminen edellytä.

Esitöissä on edelleen otettu kantaa siihen, mitä totuudenvastaisuudella tarkoitetaan. Totuudenvastaisuus voi olla sellaisen seikan esittämistä, jota todellisuudessa ei ole olemassa. Myös asiaa valaisevan tärkeän seikan salaaminen voi tehdä todistuksen totuudenvastaiseksi. Jos todistus laaditaan siten, että se ei sisällä mitään nimenomaisesti väärää väitettä todellisuudesta, mutta antaa asiasta olennaisesti virheellisen kuvan, kyse voi olla väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle. (HE 6/1997, s. 74)

Säännös väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle on toissijainen. Jos teko toteuttaa jonkin ankarammin rangaistavan rikoksen tunnusmerkistön, säännöstä ei sovelleta. Lain esitöiden mukaan tällaisia ankarammin rangaistavia rikoksia voisivat olla esimerkiksi veropetos, avustuspetos, petos, velallisen petos, perätön lausuma tai väärä ilmianto tai rekisterimerkintärikos (HE 6/1997, s. 74).

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännön (KKO 2014:7 ja KKO 2017:57) mukaan arvioitaessa toissijaisuuslausekkeen soveltamista voidaan ottaa huomioon eri rikostunnusmerkistöjen suoje-lukohteiden eroavuus. Jos suoje-lukohteet eroavat tosistaan, on mahdollista, että toissijaisuuslausekkeen sisältävän kriminalisoinnin ei katsota sisältyvän ankarammin rangaistavaan, samalla teolla tehtyyn rikokseen, vaan rangaistus voidaan tuomita kummastakin rikoksesta.

Virkavelvollisuuden rikkominen, johon katson johtajan myös syyllistyneen totuudenvastaisen selvityksen ja lisäselvityksen antaessaan, on ankarammin rangaistava kuin väärän todistuksen antaminen viranomaiselle. Virkarikokset ovat kuitenkin rajattuun henkilöpiiriin kohdistuvia erikoisrikoksia, joissa on kyse julkisen vallan käytön ja virkatoiminnan erityisestä luonteesta, virkavastuujärjestelmän toteuttamisesta ja esimerkiksi toiminnan luotettavuusvaatimuksista. Jos virkavelvollisuuden rikkomisen sisältävä teko täyttää myös jonkun muun rikoksen tunnusmerkistön, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nuo molemmat rikokset luetaan virkamiehen syyksi.

Väärän todistuksen antamisessa viranomaiselle suojelukohde on viranomaiselle annettavien asiakirjojen ja niitä vastaavien kirjallisten todistuskappaleiden totuudenmukaisuus. Virkavelvollisuuden rikkomisen suojelukohde on puolestaan virkatoiminnan laillisuus ja asianmukaisuus.

Katson, että johtajan syyksi on luettava sekä virkavelvollisuuden rikkominen että väärän todistuksen antaminen viranomaiselle.

Virkavelvollisuuden rikkominen

Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 7 § koskee oikeusasiamiehen tietojensaantioikeutta. Sen mukaan oikeusasiamiehen oikeudesta saada laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa.

Lain esitöissä (HE 202/2001 vp, s. 5 ja PeVM 2/2002 vp) on todettu säännöksen tarkoittavan yleistä tietojensaantioikeutta, joka ei riipu esimerkiksi tietojen tai asiakirjojen salaisuudesta, vaan siitä, mitä lainvalvontatehtävän hoitamiseksi tarvitaan.

Perustuslakivaliokunta totesi hallituksen esitystä laiksi eduskunnan oikeusasiamiehestä käsitellessään tietojensaantioikeudesta myös seuraavaa: Tietojensaantioikeuteen saattaa kuitenkin, niin kuin valiokunta on aiemmin todennut (PeVM 6/2000 vp, s. 2/II ja PeVM 7/2000 vp, s. 2/I), "aiheutua rajoituksia muista seikoista, kuten siitä, että oikeutta olla todistamatta itseään vastaan pidetään perustuslain 21 §:ssä mainittujen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon käsitteiden piiriin kuuluvana oikeussuojatakeena". (PeVM 2/2002 vp)

Perustuslain 111 §:n mukaisen tietojensaantioikeuden on vakiintuneesti katsottu tarkoittavan sitä, että oikeusasiamiehen pyytämien selvitysten antaminen on virkatehtävä, jota koskevat yleiset virkavelvollisuudet¹. Viran asianmukaiseen hoitamiseen taas kuuluu, että annettavat selvitykset ovat paikkansa pitäviä. Tästä poikkeuksen muodostava oikeus olla todistamatta itseään vastaan (itsekriminointisuoja) ei sisällä oikeutta antaa paikkansa pitämättömiä tietoja, vaan kyse on oikeudesta olla vaiti eräissä tilanteissa. Pyydetty selvitys on esitettävä siltä osin kuin se on syytteen vaaraan joutumatta mahdollista.

Virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä sekä käyttäytyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

¹ Näin myös Kirsi Kuusikko teoksessa Oikeusasiamiesinstituutio: "Henkilön virantoimitusvelvollisuuksiin voidaan katsoa kuuluvan myös myötävaikuttaminen eduskunnan oikeusasiamiehen suorittamassa tutkinnassa (s. 302)."

Ylimmän laillisuusvalvojan pyytämän selvityksen antamatta jättäminen tai sen antaminen vailinaisena tai totuudenvastaisena on vastoin virkamieslaissa tehtävien suorittamisesta ja virkamiehen käyttäytymisestä säädettyä. Lisäksi se on vastoin perustuslaissa ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa asetettua velvoitetta antaa ylimmälle laillisuusvalvojalle tämän tarvitsemat tiedot. Ylimmän laillisuusvalvojan oikeus tietojen saantiin sisältää virkamiehen velvollisuuden antaa tarvittavat tiedot.

Virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin kuuluvat myös rikoslain säännökset. Virkamies ei saa toimia rikoslaissa kielletyksi säädetyllä tavalla.

Eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta on kirjallista ja perustuu kirjallisessa menettelyssä kantelun kohteilta hankittaviin selvityksiin. Selvityksen totuudenvastaisuus heikentää vakavasti ylimmän laillisuusvalvojan toimintamahdollisuuksia sekä vähentää luottamusta viranomaistoiminnan asianmukaisuuteen ja laillisuuteen. Teon johdosta on uhkana, että ylimmän laillisuusvalvojan ratkaisu perustuisi väärin tietoihin. Jos selvitykset ovat totuudenvastaisia laillisuusvalvontaa ei ole mahdollista suorittaa asianmukaisesti, vaan ylimmän laillisuusvalvojan toiminta menettää merkityksensä ja kantelijat menettävät tämän oikeussuojakeinonsa. Tämän vuoksi johtajan teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole ollut kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

3.5.4 Päätös

Jätän syytteen nostamatta.

Perustelut

Edellä kerrotuista johtajan syyksi luetuista rikoksista ei yleisen tuomioistuinikäytännön perusteella ole odotettavissa sakkorangaistusta ankarampaa rangaistusta.

Olen edellä todennut, ettei tekoa kokonaisuutena ole rikoslain 40 luvun 9 §:n tunnusmerkistön näkökulmasta pidettävä vähäisenä sen haitallisuuden ja vahingollisuuden kannalta. Sen sijaan syytteen nostamisen näkökulmasta teon haitallisuutta ja vahingollisuutta arvioitaessa on otettava huomioon sekä se vahinko, jota teosta olisi voinut ennalta arvioitaessa todennäköisesti syntyä, että toteutuneet vahinkoseuraukset.

Kanteluratkaisussa tapahtumia on arvioitu selvityksen ja lisäselvityksen perusteella ja esimerkiksi totuudenvastaisesti ilmoitetun vangin päihtymyksen merkitystä on arvioitu turhaan. Lisäselvityksen totuudenvastaisuus ei tässä tapauksessa kuitenkaan ole ratkaisevasti vaikuttanut kanteluun annetun päätöksen lopputulokseen.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 9 §:n mukaan oikeusasiamiehen on ennen asian ratkaisemista varattava valvottavalle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi, jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä. Tästä on ollut kyse selvitystä ja lisäselvitystä pyydettyäessä.

Kun kantelun kohteena oleviin tapahtumiin osallistuneilta vartijoilta ei kuitenkaan ollut saatu heidän itsensä antamaa omakätistä selvitystä, kanteluratkaisussa esitettyjä moitteita ei ole kohdistettu näihin tiettyihin virkamiehiin, vaan vankilan toimintaan yleisemmin. Näin ollen johtajan teosta ei tässä tapauksessa ole aiheutunut kantelun kohteille haittaa.

Tässä tapauksessa totuudenvastaiset tiedot lisäselvityksessä eivät ole johtaneet myöskään kantelijan kannalta sen epäedullisempaan ratkaisuun kuin kantelun kohteilta hankittu selvitys ilmeisesti olisi johtanut.

Jos oikeusasiamies laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa katsoo, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, mutta harkitsee, ettei syytteen nostaminen ole kuitenkaan tarpeen, hän voi antaa valvottavalle huomautuksen vastaisen varalle (laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 10 § 1 mom).

Pidän johtajan tekoa oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan toimintaedellytysten kannalta vakavana. Kun johtajan teoista ei ole syntynyt vahinkoa kantelun kohteina olleille virkamiehille eikä kantelijalle, olen harkinnut, ettei syytteen nostaminen ole kuitenkaan tarpeen.

Kun johtaja on kuitenkin menetellyt edellä kuvatuin tavoin lainvastaisesti, annan hänelle huomautuksen eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla.

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Mikkelin vankeilan johtajalle vastaisen varalle huomautuksen edellä kohdassa 3.5 selostetusta väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle ja virkavelvollisuuden rikkomisesta. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle tämän päätökseni.

Lähetän päätökseni tiedoksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.

Siinä tapauksessa, että johtaja haluaa saattaa tähän päätökseeni sisältyvän syyllisyyttä koskevan ratkaisun tuomioistuimen käsiteltäväksi, hänen tulee toimittaa vaatimuksensa kirjallisesti minulle 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona huomautus on annettu tiedoksi (laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 10 § 3 momentti). Jos huomautus on annettu tiedoksi postitse kirjeellä, tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Tämä päätös on annettu postin kuljetettavaksi johtajalle 6.3.2018.

6.3.2018

EOAK/2809/2017

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

OIKEUSASIAMIEHELLE ANNETTIIN VÄÄRIÄ TIETOJA – VANKILAN JOHTAJA JA APULAISSJOHTAJA SYYLLISTYIVÄT RIKOKSIIN

Tässä päätöksessä on kyse siitä, onko Mikkelin vankilan apulaisjohtaja antanut eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojaan käsiteltävänä olleeseen kanteluasiaan selvityksen ja lisäselvityksen, jotka ovat olleet osin totuutta vastaamattomia ja täyttääkö hänen menettelynsä jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Perusteet epäillä selvityksen ja lisäselvityksen paikkansapitävyyttä tulivat eduskunnan oikeusasiamiehen tietoon vasta tuon kanteluasian ratkaisemisen jälkeen.

1

ASIAN TAUSTAA

1.1 Kanteluasian dnro 5540/4/15 käsittely

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan saapui 4.12.2015 erään vangin (jäljempänä A) tekemä kantelu (dnro 5540/4/15), jossa hän arvosteli Mikkelin vankilassa ajalla 22.–23.11.2015 tehtyjä häneen kohdistuneita toimenpiteitä. Kantelun johdosta Mikkelin vankilan johtajalle lähetettiin 12.2.2016 päivätty selvityspyyntö, joka kuului seuraavasti.

[A] pyytää tutkimaan Mikkelin vankilan menettelyä eristysosastolle viemisessä, henkilöntarkastuksen suorittamisessa sekä eristyssellin olosuhteiden ja kohtelunsa osalta kirjeestään tarkemmin ilmi käyvin tavoin.

Perustuslain 111 §:n 1 momenttiin viitaten pyydän toimittamaan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojaalle kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen.

Pyydän lähettämään selvityksen sekä palauttamaan asiakirjat viimeistään 18.3.2016.

Selvityksen antoivat vankilan johtaja (14.3.2016) ja apulaisjohtaja (11.3.2016). Asiassa lähetettiin 17.3.2016 päivätty Mikkelin vankilan johtajalle osoitettu lisäselvityspyyntö, joka kuului seuraavasti.

[A:n] kantelun johdosta tulee vielä toimittaa jäljennökset kaikista tapahtumiin liittyvistä asiakirjoista.

Kantelun kohteen tulee lähtökohtaisesti itse antaa selvitys asiasta. Selvityksessä tulee ottaa kantaa kantelijan esittämiin väittämiin – pitävätkö ne kantelun kohteen mielestä paikkansa vai eivät ja jos eivät, mikä on hänen käsityksensä tapahtumien kulusta. Henkilökohtaisen selvityksen on nyt antanut vain apulaisjohtaja [nimi poist.] 23.11.2015 tapahtuneen kantelijan kuulemisen ja muistutuksen antamisen osalta.

Muiden tapahtumien osalta jää pääosin epäselväksi, eroaako ja millä tavoin kyseessä olleiden virkamiesten käsitys tapahtumien kulusta siitä, mitä kantelija esittää. Lisäselvityksessä tulisi antaa selvitys ainakin seuraavista seikoista.

- Tarkempi selvitys ulkoilun tapahtumista. Kantelijan kertoman mukaan häntä alkoi huimata, minkä vuoksi hän hakeutui istumaan. Tähän mennessä saadun selvityksen mukaan kantelija ei totellut käskyjä siirtyä pois alueelta, joka on rajatun ulkoilualueen ulkopuolella. Hänet piti, ilmeisesti voimaa käyttäen, ”hallitusti poistaa” ulkoilualueelta. Toisaalta selvityksessä todetaan hänen käyttäytyneen siten, että hän halusi päästä ulkoilusta kesken ulkoilujan pois. Selvitys vaikuttaa jossakin määrin ristiriitaiselta.

- Selvityksen mukaan ei ollut riittävää suorittaa pelkkää turvatarkastusta. Mikä oli henkilöntarkastuksen suorittamisen peruste.
- Onko henkilöntarkastus suoritettu paikassa, jossa on peililasi ja valvontakamera. Onko kamera ollut tuolloin käytössä. Onko henkilöntarkastusta seurattu peililasin takaa.
- Montako vartijaa oli läsnä sellissä henkilöntarkastusta suoritettaessa.
- Onko sellissä ollut valot ympärivuorokautisesti.
- Selvityksen mukaan kantelija oli sijoitettu tarkkailuun häiriökäyttäytymisen vuoksi. Millaista tämä häiriökäyttäytyminen oli.
- Mikä on selvityksessä mainittu "eristysellivaatetus".

Selvityksestä puuttuu lisäksi nimenomainen kannanotto ainakin seuraaviin väitteisiin.

- Kantelija joutui seisomaan pitkän aikaa alasti ja hänen pyynnölleen saada vaatteita naureskeltiin.
- Kantelijalle annetut vaatteet olivat liian pieniä eikä hän pyynnöstään huolimatta saanut isompia vaatteita.

Kantelija kertoi vartijan vasta aamulla 23.11.2015 tuoneen hänelle vuodevaatteet. Onko kyseistä vartijaa kuultu. Mikä on hänen näkemyksensä kantelijan tältä osin kertomasta. Onko valvontakameratallenteesta tarkastettu, milloin kantelijalle on toimitettu vuodevaatteet.

Pyydän toimittamaan valvontakameratallenteen alkaen kantelijan eristysosastolle viemisestä hänen pois siirtämiseensä asti, jos tallenne on vielä olemassa.

Pyydän lähettämään lisäselvityksen sekä palauttamaan asiakirjat viimeistään 22.4.2016.

Lisäselvityksen antoivat vankilan johtaja (23.3.2016) ja apulaisjohtaja (24.3.2016). Lisäselvitykseen oli lisäksi liitetty ilmoitus (165/2015/Miv) ja kurinpitopäätös/pöytäkirja (40/2015/Miv). Valvontakameratallenteen osalta apulaisjohtaja ilmoitti, että "kameratallennetta ei ole, tallennusaika on n.1,5 kk".

Jäljempänä, kohdassa 3.1, on selostettu apulaisjohtajan antaman selvityksen ja lisäselvityksen sisältö.

Koska vankila ei nimenomaisesti pyynnöstä huolimatta ollut edelleenkään toimittanut kaikkia niitä asiakirjoja, joita kyseessä olevan kaltaisista tapahtumista ja toimenpiteistä tulisi olla laadittuina, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lakimestä pyydettiin toimittamaan ainakin henkilöntarkastuspöytäkirja, tarkkailua koskeva päätös ja vangin kuuleminen tapahtumista, jotka johtivat tarkkailuun ja sittemmin kurinpitokäsittelyyn, sekä muut asiaan mahdollisesti liittyvät asiakirjat.

Keskushallintoyksiköstä saatiin vangin kuulemispöytäkirja ilmoitukseen 165/2015/Miv. Tarkkailupäätöstä ei keskushallintoyksikön mukaan ollut [vankitietojärjestelmässä]. Mikkelin vankilan apulaisjohtajalta 12.10.2016 saadun tiedon mukaan tarkkailuun sijoittamisesta on tehty merkintä asuntokortille, mutta päätöstä tarkkailuun sijoittamisesta ei ollut tehty. Henkilöntarkastuspöytäkirjoja ei laadita vankitietojärjestelmään, vaan ne tehdään paperille, ja pöytäkirja on keskushallintoyksikön mukaan siten saatavissa vain Mikkelin vankilasta, jos sellainen on tehty.

Mikkelin vankilan johtaja toimitti erillisestä pyynnöstä henkilöntarkastuspöytäkirja/päätös -lomakkeen. Johtajalle sähköpostitse 20.4.2016 lähetettyyn pyyntöön toimittaa vielä päihtymys-tilantoteamislomake, jos sellainen on tehty, ei koskaan tullut vastausta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä 14.10.2016 saadun tiedon mukaan vankitietojärjestelmässä, jonne päihtymystilaa koskevat havainnot tehdään, ei ole merkintöjä päihtymystilaa koskevista havainnoista.

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja antoi kanteluun päätöksen 24.10.2016. Päätöksessään hän totesi selvityksen saamisesta seuraavaa.

”Lisäselvityspyynnöstä huolimatta vankila ei toimittanut tapahtumiin osallistuneiden ja kantelun kohteena olevien virkamiesten selvitystä asiasta. Selvityspyyntöni antoivat selvityksen tälläkin kertaa ainoastaan vankilan johtaja [nimi poist.] ja apulaisjohtaja [nimi poist.]. Apulaisjohtaja totesi selvityksessään, että hän oli keskustellut asiasta uudelleen tapaukseen osallistuneen henkilökunnan kanssa ja että selvitys oli hänelle syntynyt käsitys tapahtumista näiden keskusteluiden perusteella. Apulaisjohtajan selvityksestä ei ilmennyt kenen henkilökuntaan kuuluvien kanssa hän oli keskustellut ja mitä kukakin oli kertonut hänelle tapahtumista.

Vankilasta saadut selvitykset ovat liitteenä.

Kantelun johdosta on hankittu selvitystä myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä ja Vankiterveydenhuollon yksiköstä.”

1.2 Kantelun ratkaisemisen jälkeisiä tapahtumia

Kantelun ratkaisemisen jälkeen, marraskuussa 2016, Mikkelin vankilan vartija B otti puhelimitse yhteyttä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajaan Reima Laaksoon ja vanhemman oikeusasiamiehensihteriin Matti Vartiaan Mikkelin vankilan johtajan ja apulaisjohtajan kanteluasiaan dnro 5540/4/15 antaman selvityksen ja lisäselvityksen johdosta.

Tarkastaja Laakson keskustelusta saaman käsityksen mukaan vankilan johto, lähinnä apulaisjohtaja, oli B:n mukaan laittanut B:lle ja muille paikalla olleille vartijoille sanoja suuhun eli väittänyt heidän kertoneen havainnoistaan vangista em. tilanteessa. B:n mukaan häntä tai ketään paikalla ollutta ei ollut asiassa kuultu. Hän katsoi apulaisjohtajan valehdelleen antaessaan selvityksiä. Vanhemman oikeusasiamiehensihterin Matti Vartian mukaan B oli kertonut hänelle samoin kuin Laaksolle, ettei vankilan johto ollut keskustellut kantelussa tarkoitetuista tapahtumista kenenkään paikalla olleen kanssa niin kuin selvityksissä on väitetty.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan saapui 9.12.2016 vartija B:n kirjoitus ja rikosseuraamusesimies C:n kirjoitus. B:n ja C:n kirjoitukset kirjattiin eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian asianhallintajärjestelmään diaarinumerolla EOAK/6444/2016. Päätin ottaa omana aloitteena tutkittavaksi Mikkelin vankilan johtajan ja apulaisjohtajan menettelyn ja pyytää asiassa esitutkinnan toimittamista, minkä vuoksi kanteluasian käsittely merkittiin päättyneeksi.

Esitutkintapyyntöni koski sekä johtajan että apulaisjohtajan toimintaa. Tämä päätös käsittelee apulaisjohtajan menettelyä. Johtajan toiminnan osalta on annettu erillinen päätös. Käsittelem seuraavassa asiaa vain apulaisjohtajaa koskevin osin.

2

PYYNTÖ ESITUTKINNAN TOIMITTAMISEKSI

Käytettävissäni olevien tietojen perusteella asiassa oli käsitykseni mukaan syytä epäillä, että apulaisjohtajan kanteluasiaan antamat selvitys ja lisäselvitys eivät kaikilta osin vastanneet totuutta. Apulaisjohtajan epäilty menettely olisi nähdäkseni voinut olla luettavissa hänen syykseen rikoslain 16 luvun 8 §:n mukaisena väärän todistuksen antamisena viranomaiselle. Katsoin, että hänen osaltaan oli syytä epäillä myös rikoslain 40 luvun 9 §:n mukaista virkavelvollisuuden rikkomista tai rikoslain 40 luvun mukaista tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista.

Pyysin 28.4.2017 poliisihallitusta määräämään asiassa toimitettavaksi esitutkinnan sen selvittämiseksi, oliko Mikkelin vankilan apulaisjohtaja antanut apulaisoikeusasiamiehelle selvityksessä ja lisäselvityksessä totuutta vastaamattomia tietoja ja mihin hänen antamansa tiedot olivat perustuneet.

Perustelin esitutkintapyynnössä rikosepäilyä edellä kohdissa 1 kerrottujen tapahtumien lisäksi seuraavilla seikoilla.

2.1 Mikkelin vankilan henkilökunnan yhteydenotot ja kirjoitukset kantelun dnro 5540/4/15 ratkaisemisen jälkeen

Vartija B oli ollut kanteluasiassa dnro 5540/4/15 kyseessä ollutta ulkoilua valvonut ja kantelijan ulkoilun aikaisesta käyttäytymisestä ilmoituksen laatinut sekä kantelijan henkilöntarkastuksesta tehtyyn pöytäkirjaan todistajaksi merkitty virkamies.

Kirjoituksensa (EOAK/6444/2016) mukaan B ei ollut epäillyt kantelijan päihtymystä eikä hänen mielenterveydellisiä seikkojaan eikä myöskään ilmoittanut epäilyä, että kantelijalla olisi luvattomia aineita tai esineitä hallussaan. B ei kertomansa mukaan ollut ollut minkäänlaisessa keskusteluyhteydessä apulaisjohtajan kanssa hänen antamiinsa vastineisiin [oikeastaan selvitykseen ja lisäselvitykseen] liittyen.

C kertoi (asia EOAK/6444/2016) toimineensa 22.11.2015, eli mainitussa kantelussa kyseessä olevien tapahtumien aikaan, Mikkelin vankilan päivystävänä rikosseuraamusesimiehenä. Hän oli kirjoituksensa mukaan saapunut paikalle, kun kantelija oli saatettu vartijoiden toimesta selliin 104. C kertoi, että kantelija oli asutettu mainittuun selliin kameravalvontaan vallitsevan käytännön ja toimintamallien mukaisesti perusteena piittaamattomuus vartijan esittämiin kehoituksiin. C kirjoitti, ettei hän ollut mielestään käynyt minkäänlaisia keskusteluja apulaisjohtajan kanssa kantelijan asuttamiseen liittyvistä asioista.

Vartija B:n ja rikosseuraamusesimies C:n kirjoitusten liitteinä oli B:n kirjaama ilmoitus tapahtumista ulkoilupihalla, B:n vankilan johtajalle tapahtumista 1.12.2016 antama selvitys ja Ulkoiluohjeet-otsikoitu 7.8.2012 päivätty paperi. B:n vankilan johtajalle antama selvitys oli annettu, ja hänen kertomansa mukaan myös pyydetty, vasta apulaisoikeusasiamies Pajuojan 24.10.2016 antaman kanteluratkaisun jälkeen.

Totesin B:n ja C:n kertoman perusteella olevan syytä epäillä, että vankilan apulaisjohtajan kanteluun antamat selvitys ja lisäselvitys ovat ainakin osittain paikkansa pitämättömiä. Kumpikin, niin B kuin C:kin, oli ilmoittanut, ettei apulaisjohtaja ole keskustellut kantelussa tarkoitettua tapahtumista heidän kanssaan. Lisäksi oikeusasiamiehen kanslian tarkastajalle Reima Laaksolle ja vanhemmalle oikeusasiamiehensihteerille Matti Vartialle on puhelinkeskusteluista B:n kanssa jäänyt käsitys, että B:n tietämän mukaan apulaisjohtaja ei ollut selvitystä ja lisäselvitystä antaessaan keskustellut kenenkään muunkaan kantelussa tarkoitettuihin tapahtumiin osallistuneen virkamiehen kanssa.

2.2 Apulaisjohtajan kanteluasiaan dnro 5540/4/15 antama selvitys ja lisäselvitys

Esitutkintapyynnössäni esitin, että apulaisjohtajan antamassa selvityksessä ja lisäselvityksessä olevia seuraavia kohtia oli syytä epäillä virheellisiksi.

- 1) kohta, joissa yksiselitteisesti todetaan, että tapahtumiin osallistuneita virkamiehiä on kuultu,
- 2) kohtia, joiden kirjoitustavasta syntyy käsitys, että virkamiehiä on kuultu ja
- 3) kohtia, joissa kerrotut seikat ja esitetyt kannanotot, esimerkiksi tapahtumien kulku, eräiden toimenpiteiden perusteet ja toiminnan oikeellisuuden arviointi, ovat sellaisia, ettei tapahtumiin osallistumattomalla henkilöllä voi olla niistä omasta taakaa tietoa. Näin ollen niiden selvittäminen olisi edellyttänyt joko tapahtumiin osallistuneiden virkamiesten kuulemistä tai perehtymistä asiakirjoihin, joihin seikat olisivat olleet kirjattuina.

Mikkelin vankilaa oli lisäselvityspyynnössä pyydetty toimittamaan jäljennökset kaikista tapahtumiin liittyvistä asiakirjoista ja kun näin ei tapahtunut, niitä oli yritetty hankkia. Kantelua ratkaistaessa käytettävissä olleista asiakirjoista ei juurikaan löydy selvityksessä ja lisäselvityksessä esitettyjä seikkoja. Tietääkseni muita tapahtumista laadittuja asiakirjoja tai kirjattuja tietoja ei ole, tai ainakaan niitä ei useista pyynnöistä huolimatta ollut toimitettu kantelun käsittelyä varten. Tämän vuoksi, kun tiedot eivät ole asiakirjoista löydettävissä, lukijalla syntyy näidenkin seikkojen ja kannanottojen osalta käsitys, että selvityksessä ja lisäselvityksessä kirjoitettu perustui tapahtumiin osallistuneiden virkamiesten kuulemiseen.

Edellä tarkoitettuja ongelmallisia kohtia selvityksessä ja lisäselvityksessä olivat ainakin seuraavat.

Kohdassa 1) tarkoittamani menettely

Apulaisjohtaja oli päättänyt 24.3.2016 antamansa lisäselvityksen seuraavaan ilmoitukseen: "Tämä käsitys on syntynyt allekirjoittaneelle ja yhteenvedon tehneelle käymistäni keskusteluisista (jälleen) tapauksessa osallisena olleen henkilökunnan kanssa".

Apulaisjohtaja on siten yksiselitteisesti todennut kuulleensa virkamiehiä sekä selvitystä että lisäselvitystä varten.

Kohdassa 2) tarkoittamani menettely

Lisäselvityksessä apulaisjohtaja kirjoitti myös: "Ulkoilua valvovalle vartijalle oli syntynyt epäily (käsitys), että [A:lla] oli jotain luvaton (aineita tai tavaroita) mukanaan, koska käyttäytyi siten, että halusi päästä ulkoilusta kesken ulkoiluajan pois". Apulaisjohtaja oli jo ensimmäisessä, 11.3.2016 antamassaan selvityksessä, kirjoittanut vastaavalla tavalla ulkoilua valvoneen vartijan saamasta käsityksestä. Lisäselvityksessä apulaisjohtaja kirjoitti myös seuraavaa: "Kyseessä on ollut vangin mielenterveyden seuranta, koska siinä hetkessä se ei ole ollut vakaa. Tämä on tilanteessa mukana olleiden vartijoiden (pitkät virkaurat) käsitys tilanteesta."

Mainituilta osin syntyy käsitys, että apulaisjohtaja on selvityksen antamista varten keskustellut tapahtumissa mukana olleiden virkamiesten kanssa.

Kohdassa 3) tarkoittamani menettely

Apulaisjohtaja on kirjoittanut myös seuraavaa:

- Mitään huimaukseen viittaavaa ei ole havaittu eikä vankilan poliklinikallakaan ole ollut tällaista tietoa.
- [A] saatiin hallitusti ja vammoitta poistettua ulkoilualueelta.
- [A:n] häiriökäyttäytyminen edellytti tarkkailun sijoittamista.
- Tarkastus on suoritettu hienotunteisesti ja viivyttämättä.
- [A] sai eristysseellivaatetuksen n. 10 min kuluessa siitä, kun tarkastus aloitettiin

Ainakin näiden apulaisjohtajan esittämien tapahtumakuvausten osalta voidaan kysyä, mihin ne perustuvat, ellei asiasta ole keskusteltu virkamiesten kanssa, koska kantelua tutkittaessa käytettävissä olleista, kantelussa tarkoitettuja tapahtumia koskevista asiakirjoista ei käy ilmi kerrottuja seikkoja.

Sen lisäksi, että selvityksen ja lisäselvityksen eräiden kohtien osalta on edellä kerrotusti epäselvää, perustuvatko ne asianosaisten kuulemiseen ja elleivät, niin mihin ne perustuvat, vartija B on kirjoituksessaan kertonut, että eräät seikat, joihin selvityksessä ja lisäselvityksessä on vedottu, eivät vastaa hänen havaintojaan vangista ja tilanteesta. B ei kertomansa mukaan ole epäillyt vangin päihtymystä, mielenterveyttä tai luvattomien esineiden tai aineiden hallussa-

pitoa. B:n mukaan vanki ei myöskään missään vaiheessa ilmoittanut haluavansa lähteä ulkoilusta pois, vaan oli päättänyt olla ulkoilun päättymiseen asti ikkunapellillä.

3

RATKAISU

Poliisihallitus määräsi keskusrikospoliisin toimittamaan esitutinnan asiassa. Asiassa on laadittu 11.7.2017 päivätty esitutkintapöytäkirja 2400/R/143/17.

3.1 Asiakirjat, joiden todenperäisyydestä esitutkinnassa oli kyse

Apulaisjohtaja oli antanut kanteluasiaan dnro 5540/4/15 seuraavan selvityksen ja lisäselvityksen. Mikkelin vankilaan lähetetyn selvityspyynnön ja lisäselvityspyynnön sisältö käy ilmi edeltä kohdasta 1.1.

Selvitys 11.03.2016

Vastinepyyntö, koskien vankeusvanki [A] tekemää selvityspyyntöä Dnro 5540/4/15

[A] syyllistyi niskoitteluun Mikkelin vankilassa 22.11.2015 kieltäytyessään ulkoilemasta ulkoiluun merkityllä alueella. Ulkoilupihalla on istumapenkkejä sitä varten, ettei vangeille tule kiusausta poistua rajatulta ulkoilualueelta siirtyäkseen istumaan ulkoilua valvovan vartijan näkökentän katvealueelle esim. juuri ulkoilupihan ympärillä olevien rakennuksien ikkunoiden ulkoneville- ja teräväreunaisille ikkunapelleille.

[A] oli ollut piittaamaton vartijan antamiin käskyihin ja kehotuksiin siirtyä ikkunapelliltä pois. Tilanne kärjistyi siinä määrin, että ulkoilua valvova vartija oli ollut pakotettu hälyttämään apua tilanteeseen. [A] saatiin hallitusti ja vammoitta poistettua ulkoilualueelta ja siirrettiin eristysosastolle tarkastusta varten. Ulkoilua valvovalle vartijalle oli syntynyt epäily, että [A:lla] oli jotain luvaton mukanaan, koska käyttäytyi siten, että halusi päästä ulkoilusta kesken ulkoiluajan pois.

Tarkastuksessa mukana olivat vain [A:n] kanssa samaa sukupuolta olevat vartijat. Tilanteessa ei ollut riittävää suorittaa pelkkä turvatarkastus vaan vartijat tekivät esimiehen ohjeen mukaisesti henkilötarkastuksen. [A:n] häiriökäyttäytyminen edellytti tarkkailuun sijoittamista. Tarkkailuun sijoitettu vanki saa aina eristysseivaatetuksen sekä tarvittavat petivaatteet, joista ei voi tehdä hirttäytymisvälineitä. Tarkkailusellien lämpötila on vakio, kuten muidenkin vankilan tilojen ja automaattinen kiinteistövalvontajärjestelmä ilmoittaa poikkeuksista, sellaista poikkeusilmoitusta ei valvontajärjestelmässä ollut ko. aikana, huonelämpö oli normaali.

Allekirjoittanut suoritti [A:n] kuulemisen, jossa hän ilmoitti ettei tiennyt, että ikkunapelleillä ei saa istua, samalla hän ilmoitti ettei sama tule toistumaan. Kurinpitokäsittelyä tapahtuman vuoksi ei ollut syytä käydä, pelkkä kirjallinen muistutus asiassa riitti. Rangaistusta mitattaessa on otettu huomioon erilläänpitoaika, tarkkailussa 22.-23.11.2015 (1 vrk). [A:n] kuulemis- ja asian käsittelytilanteessa ei ilmennyt seikkoja, etteikö hän olisi tiennyt kenen kanssa asiasta keskustelea (allekirjoittaneella on nimikirjuri virkavaatetuksessa) ja [A:lla] on ollut kuulemispöytäkirjan allekirjoitustilanteessa luettavissa kuulemisen suorittajan nimi. Vangin ei ole välttämätöntä allekirjoittaa kuulemista tai tiedoksiantoa, jos hän ei sitä halua, asia käsitellään silloin kahden virkamiehen todistamana.

Muiden vankien kannanottoon Mikkelin vankilan henkilökunnan käyttäytymisestä, en voi ottaa kantaa [A:n] kirjoittamana. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön suorittamassa yksikkötarkastuksessa 9.-10.3.2016 Kehan tarkastajat pitivät erinomaisena Miv:n tilannetta vankien asioiden hoitamisen suhteen, koska vankien kanssa käydään keskusteluja "laputtamisen" sijaan.

Lisäselvitys 24.3.2016

TARKENNUS

Vastinepyyntöön, koskien vankeusvanki [A:n] tekemää selvityspyyntöä Dnro 5540/4/15

Ulkoilua valvoneen vartijan tekemä Ilmoitus asiasta:

"Osasto L21 ulkoilun aikana vanki [A] 5402/2011/Miv istui ikkunapeltien päällä. Ikkunapeltien päällä istuminen on kielletty. Kehotin [A:ta] nousemaan pois pellin päältä istumasta. Useista kehotuksista huolimatta [A] ei siirtynyt pois ikkunalaudalta ja ilmoitti ettei tule lähtemään mihinkään vaan istuu ulkoilun loppuun asti. Pyysin Virvellä lisää vartijoita poistamaan [A:n] ulkoilupihalta. Paikalle saapuivat vartijat D, E, F sekä G. Vartijat poistivat [A:n] ulkoilupihalta. [A] siirrettiin eritysos. selli 104."

[A] syyllistyi niskoitteluun Mikkelin vankilassa 22.11.2015 kieltäytyessään ulkoilemasta ulkoiluun merkityllä alueella. Ulkoilupihalla on istumapenkkejä sitä varten, ettei vangeille tule kiusausta poistua rajatulta ulkoilualueelta siirtyäkseen istumaan ulkoilua valvovan vartijan näkökentän katvealueelle esim. juuri ulkoilupihan ympärillä olevien rakennuksien ikkunoiden ulkoneville- ja teräväreunaisille ikkunapelleille. Tarkoitus on siis myös turvata vangin terveydentila.

[A] oli ollut piittaamaton vartijan antamiin käskyihin ja kehotuksiin siirtyä ikkunapeltiltä pois. Mitään huimaukseen viittaavaa ei ole havaittu, eikä vankilan poliklinikallakaan ole ollut tällaista tietoa. Tilanne kärjistyi siinä määrin, että ulkoilua valvova vartija oli ollut pakotettu hälyttämään apua tilanteeseen. Ko. käyttäytyminen on omiaan aiheuttamaan muissakin vangeissa kapinamielialaa (ts. järjestyksen turvaaminen). [A] saatiin hallitusti ja vammoitta (vangin turvallisuus huomioiden) poistettua ulkoilualueelta ja siirrettiin eristysosastolle tarkastusta varten. Ulkoilua valvovalle vartijalle oli syntynyt epäily (käsitys), että [A:lla] oli jotain luvattonta (aineita tai tavaroita) mukanaan, koska käyttäytyi siten, että halusi päästä ulkoilusta kesken ulkoiluajan pois. Mikkelin vankilan päiväjärjestyksen mukaan ulkoilu-aika on yksi tuntija vain poikkeustapaukset (kova pakkanen/kova vesisade/sairauskohtaus) voi olla syy ulkoiluajan lyhentämiselle. Yleiseen elämäkokemukseen perustuen vanki(kin) osaa ilmoittaa, jos hänellä on joku hätä!

Tarkastuksessa mukana olivat vain [A:n] kanssa samaa sukupuolta olevat vartijat (neljä miesvartijaa). Tilanteessa ei ollut riittävää suorittaa pelkkä turvatarkastus vaan vartijat tekivät esimiehen ohjeen mukaisesti henkilötarkastuksen (epäily: luvattomien aineiden/tavaroiden hallussapito). Henkilötarkastus suoritettiin eristysosastossa, jossa kamera jää vangin ja tarkastajien väliin, eikä tarkastuksen aikana kamerasta näy alaston vanki (käsitykseni on, ettei kameroita voi kytkeä pois päältä, ilman ettei aiheuteta teknisiä ongelmia). Tarkastus on suoritettu hienotunteisesti ja viivyttelämättä. [A:n] häiriökäyttäytyminen (epämääräistä vastustelua) edellytti tarkkailuun sijoittamista. Kyseessä on ollut vangin mielenterveyden seuranta, koska siinä hetkessä se ei ole ollut vakaa. Tämä on tilanteessa mukana olleiden vartijoiden (pitkät virkaurat) käsitys tilanteesta.

Tarkkailuun sijoitettu vanki saa aina eristysellivaatetuksen (Risen ohjeiden ja hankkimien mukaiset ns. repijän vaatteet, paita ja housut, joista ei voi tehdä hirttäytymiseen soveltuvaa köyttä) sekä tarvittavat petivaatteet (peitto, tyyny ja patja), joita ei voi syyttää tuleen tai tehdä hirttäytymisvälineitä. [A] sai eristysellivaatetuksen n. 10 min. kuluessa siitä, kun tarkastus aloitettiin.

Tarkkailusellien lämpötila on vakio, kuten muidenkin vankilan tilojen ja automaattinen kiinteistövalvontajärjestelmä ilmoittaa poikkeuksista, sellaista poikkeusilmoitusta ei valvontajärjestelmässä ollut ko. aikana, huonelämpö oli normaali. Tarkkailusellissä pidetään valvonnan vuoksi valot päällä. Kameratallennetta ei ole, tallennusaika on n. 1,5kk.

Allekirjoittanut suoritti [A:n] kuulemisen, jossa hän ilmoitti ettei tiennyt, että ikkunapelleillä ei saa istua, samalla hän ilmoitti ettei sama tule toistumaan. Kurinpitokäsittelyä tapahtuman vuoksi ei ollut syytä käydä, pelkkä kirjallinen muistutus asiassa riitti. Rangaistusta mitattaessa on otettu huomioon erilläänpitoaika, tarkkailussa 22.–23.11.2015 (1 vrk). [A:n] kuulemis- ja asian käsittelytilanteessa ei ilmennyt seikkoja, etteikö hän olisi tiennyt kenen kanssa asiasta keskustelea (allekirjoittaneella on nimikirja virkavaatetuksessa) ja [A:lla] on ollut kuulemispöytäkirjan allekirjoitustilanteessa luettavissa kuulemisen suorittajan nimi. Vangin ei ole välttämätöntä allekirjoittaa kuulemista tai tiedoksiantoa, jos hän ei sitä halua, asia käsitellään silloin kahden virkamiehen todistamana.

Muiden vankien kannanottoon Mikkelin vankilan henkilökunnan käyttäytymisestä, en voi ottaa kantaa [A:n] kirjoittamana. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön suorittamassa yksikkötarkastuksessa 9.–10.3.2016 Kehan tarkastajat pitivät erinomaisena Miv:n tilannetta vankien asioiden hoitamisen suhteen, koska vankien kanssa käydään keskustelua "laputtamisen" sijaan.

Tämä käsitys on syntynyt allekirjoittaneelle ja yhteenvedon tehneelle käymistäni keskusteluista (jälleen) tapauksessa osallisena olleen henkilökunnan kanssa.

3.2 Esitutkinnassa saatu selvitys

Rikoksesta epäiltynä kuullun apulaisjohtajan kertomus

Apulaisjohtaja kiistää syyllistyneensä asiassa rikokseen. Hän kertoo saaneensa kaiken 11.3.2016 selvitykseen ja 24.3.2016 lisäselvitykseen kirjoittamansa tiedon joko vartija B:ltä tai rikosseuraamusesimies C:ltä tai katsoneensa vati-järjestelmästä [vankitietojärjestelmä]. Apulaisjohtajan mukaan hän ei olisi pystynyt vastaamaan asiaan keskustelematta ainakin B:n ja C:n kanssa, koska hän ei itse tunne tapausta ja olisi muutoin ollut täysin vati-järjestelmän tietojen varassa, jotka ovat todella vähäiset.

Apulaisjohtaja kertoo laittaneensa myös sähköpostin tässä asiassa vartijoille D, E sekä G ja "heiltä ilmeisesti muuten vastaukset on tullut".

Kysymykseen, mistä hän on saanut tiedon, että tätä kyseistä vankia olisi ollut syytä epäillä päihtymyksestä tai mielenterveyteen liittyvistä seikoista, apulaisjohtaja vastaa niiden tulleen "suoraan [vartija B:n nimi poist.], heti tämän tilanteen jälkeen". Apulaisjohtaja kertoo muistavansa täysin, että vartija B sanoi "joko toi vanki on päissään tai hullu". Apulaisjohtajan mukaan tämä keskustelu käytiin ennen vangin kuulemista. Apulaisjohtaja kertoo itse käyneensä kuulemassa vangin havaittuaan vati-järjestelmästä, että tämä oli viety eristykseen.

Todistaja B

Vartija B kertoo olleensa valvomassa vankien ulkoilua, kun erään vangin kanssa tuli ongelmia siitä, missä vanki saa ulkoilun aikana oleskella. Vangin kieltäytyttyä noudattamasta ohjeita B kutsui kolme vartijaa poistamaan vangin ulkoilusta. Ulkoilusta poistamisen syy oli, että vanki ei suostunut itse poistumaan ikkunapelliltä istumasta.

Vanki kuljetettiin eristysosastolle, jossa olivat paikalla vartijat E, D, F ja A itse. Rikosseuraamusesimies C tuli tilanteeseen jälkikäteen. Vartija G kävi toteamassa tilanteen ovensuussa. H ei ollut eristysosastolla silloin, kun vanki toimitettiin sinne.

Ulkoilun päätyttyä vartija B kirjoitti tapahtumasta ilmoituksen vankitietojärjestelmään. Poistamisen ainoa peruste oli ohjeitten vastainen käyttäytyminen. B:n mukaan tuolloin ei laadittu muita asiakirjoja. B ei ole epäillyt vankia mielenterveysongelmista, päihteistä eikä kielletyistä esineistä tai aineista.

Kuulustelija on esittänyt vartija B:lle Mikkelin vankilassa laaditun asiakirjan Päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta. Asiakirja koskee nyt kyseessä olevaa vankia ja kyseistä päivää. Päätöksentekijäksi on merkitty H, henkilöntarkastuksen suorittajaksi E ja todistajaksi B. Henkilöntarkastuksen perusteeksi on kirjattu "epäily luvattomien aineiden ja tavaroiden hallussapidosta".

Vartija B kertoo näkevänsä pöytäkirjan nyt ensimmäistä kertaa. Hän ei ole epäillyt vankia mistään luvattomista aineista tai tavaroiden hallussapidosta. B:n mukaan tuo teksti tulee kaikkiin henkilöntarkastuspöytäkirjoihin. Hänen mukaansa on täysin mahdollista, ettei asiakirjan laatija H ole ollut mukana henkilöntarkastuksessa. Pöytäkirja on rutiini, joka aina tehdään tuossa tilanteessa.

Jos henkilö on päihtynyt, siitä tehdään päihtymyskaavake, jossa todetaan muun muassa puhallutus. Jos taas epäillään vangin mielenterveyttä, asiasta ilmoitetaan terveydenhuoltohenkilökunnalle.

Vartija B:n mukaan vankilan johtaja tiedusteli vuodenvaihteessa 2016–2017 suullisesti ja sitten sähköpostilla, mitä tuolloin 2015 tapahtui. Johtajan pyyntö tuli vasta yli vuosi tapahtumien jälkeen sekä eduskunnan oikeusasiamiehen kanteluun antaman ratkaisun jälkeen. Apulaisjohtaja ei kysellyt B:ltä mitään. B ei ole antanut muuta lausuntoa kuin tämän, mitä oli tiedusteltu vuodenvaihteessa 2017. B ei ole keskustellut apulaisjohtajan kanssa ”yhtään sanaa tämän tapauksen jälkeen”.

Vartija B:n mukaan ”kaikki nämä vartijat” eli D, E, F ja rikosseuraamusesimies C ovat sanoneet hänelle, että johtaja ja apulaisjohtaja eivät ole kyselleet tästä asiasta yhtään mitään.

Todistaja C

C kertoi olleensa 22.11.2015 työvuorossa päivystysesimiehenä. Hän sai tiedon, että vanki ei tottele käskyjä ulkoilussa ja antoi toimintaohjeet, että vanki poistetaan ulkoilualueelta ja siirretään eristysselliin. Vanki oli jo siirretty eristysosastolle, kun C meni itse paikalle. Syy eristysselliin sijoittamiseksi oli vain ja ainoastaan käskyjen noudattamatta jättäminen. Mitään päihtymysepäilyä ei ollut. Jos olisi ollut, siitä olisi kirjattu erillinen lomake ja ”se olisi lähtenyt kulkemaan täysin toisenlaista tietä.”

C muistaa mukana olleen ainakin vartijoiden B ja E. C:n mukaan ”mistään terveydentiloista, mielenterveysasioista tai päihtymyksestä” ei ollut ollut kyse. Kun C oli nähnyt kanteluun annetun ratkaisun, hän oli tarkistanut vuoden takaiset päiväpalvelulistat ja ”rekisterit” eikä löytänyt mitään tukea johtajan ja apulaisjohtajan kanteluasiakirjoissa esittämille väitteille, että kyseessä olisi ollut päihtymys tai mielenterveysepäily.

C kertoi, ettei ole 20 vuoden esimiesuransa aikana koskaan keskustellut apulaisjohtajan tai johtajan kanssa tapahtumista tällaisen asian vuoksi. Jos keskusteluja työvuorossa tapahtuneista on käyty, ne ovat olleet luonteeltaan mm. vangin karkaaminen tai itsemurhatapaukset. Nyt kyseessä oleva asia ei ollut olosuhteiltaan mitenkään sellainen, että se olisi aiheuttanut raportoimista C:tä itseään ylemmäksi.

C ilmoitti, että ei ole antanut eduskunnan oikeusasiamiehelle selvitystä tässä asiassa. Hänen mukaansa jossain vaiheessa piti kirjoittaa jotain vastineita, mutta hänen ymmärtääkseen ne olivat menneet johtajalle.

C toisti edelleen, ettei mitään viitteitä vangin mistään poikkeavasta olotilasta ollut ja jos olisi ollut, olisi se aiheuttanut paljon suuremmat toimenpiteet eli vanki oli puhallutettu ja testattu pikatesterillä yms. ja lisäksi olisi varmuudella kirjattu päihtymystilan toteamislomake, mitä ei tässä tapauksessa ollut täytetty.

Kysyttäessä, onko hän jutellut apulaisjohtajan kanssa tämän kyseisen vangin asiasta, C kertoo vasta nyt talven 2016–2017 aikana ihmetelleensä, miten he [apulaisjohtaja ja johtaja] ovat lähteneet ”tällaisia lausuntoja antamaan ja vieläpä toisistaan erilaisia”.

Kysyttäessä, miksi tätä asiaa ei ole käyty aiemmin ja ajallaan läpi työyhteisössä C vastasi, että ”se ei kuulunut meidän talon johtamiskulttuuriin”.

Todistaja E

Vartija E kertoi, että hän ja vartija D lähtivät hälytyksen saatuaan ulkoilupihalle. He olivat paikalla ensimmäisinä, ulkoilua valvomassa oli vartija B. E ja D kuljettivat vangin eristysosastolle. B oli kertonut heille syynä toimenpiteelle olevan se, ettei vanki ollut totellut kehotuksia eikä käskyjä.

E ilmoitti, ettei ole puhunut asiasta apulaisjohtajan kanssa. Johtajan kanssa hän on puhunut ja kertoi siitä seuraavasti: ”Kun palasin pitkän lomani jälkeen töihin niin muistan, että [johtajan nimi poist.] kysyi suullisesti, että mitä muistan tapahtumasta ja kerroin silloin sen, mitä muistin.” E kertoi antaneensa myöhemmin myös kirjallisen selvityksen. Selvitys, joka on päivätty 24.11.2016, on esitutkintapöytäkirjan liitteenä 3.

Todistaja H

H:lle esitettiin kuulustelussa 22.11.2015 päivätty Päättös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta -asiakirja, johon hänet on merkitty päätöksentekijäksi. H kertoi tunnistavansa asiakirjassa olevan allekirjoituksen omakseen, mutta ei osaa selittää, miksi hän eikä asiassa muutoin päätökset tehnyt rikosseuraamusesimies C on ollut päätöksentekijänä. H arveli sopineensa C:n kanssa tekevänsä henkilöntarkastuspäätöksen. H:n mukaan pöytäkirja tehdään tilanteen rauhoituttua, muutaman tunnin viiveellä tapahtumasta. Hän totesi: ”En itse tätä vankia tai tapahtumaa koskaan itse läsnä olleena ole ollut todistamassa” eikä hän muista, onko jutellut asiasta C:n tai tarkastuspöytäkirjaan todistajaksi merkityn vartija B:n tai henkilöntarkastuksen suorittajaksi merkityn E:n kanssa.

H jäi eläkkeelle joulukuussa 2015. Kysyttäessä, onko johtaja tai apulaisjohtaja keskustellut tai kysynyt tästä asiasta, H vastasi ettei ole.

Todistaja G

Vartija G kertoi, ettei nähnyt alkutilannetta, koska valvoi ulkoilua toisella ulkoilupihalla. Hän kuuli radioyhteyden kautta, että vartija B pyysi lisää vartijoita valvomalleen ulkoilupihalle ja näki, kun vanki saateltiin pihalta pois. G:n mukaan ”tilanne meni rauhallisesti ja nätisti”. Vangin mielentila tapahtuma-aikaan oli tavallinen, ”kukaan ei joutunut painimaan tai muuta erikoista”. G ei itse osallistunut tilanteeseen, mutta näki osan siitä, mitä vangin kanssa tapahtui. Jälkikäteen hän oli saanut kuulla, että vanki ei ollut noudattanut ulkoiluvälvojan käskyjä ja jouduttiin sen vuoksi poistamaan pihalta.

Todistaja D

Vartija D kertoi, että ei muista asiaa lainkaan. Hänen mukaansa vankien poistoja ulkoilusta tulee sen verran, että hän ei muista niitä kaikkia. Vartijoita kutsutaan usein ulkoiluun apuun ja sanotaan, kuka pitäisi poistaa ulkoilusta sisään ja sitten poisto tehdään, ”eikä siinä sen enempiä”.

D kertoi 4.1.2017 antaneensa pyynnöstä sähköpostilla selvityksen apulaisjohtajalle, kun apulaisjohtaja sitä tiedusteli 2.1.2017. Pyyntöön vuoksi D oli yrittänyt palauttaa mieleen tätä vuonna 2015 tapahtunutta ulkoilusta poistamista. ”Tämä tammikuussa tänä vuonna antamani lyhyt vastaus apulaisjohtajan pyyntöön on ainut asia mitä tästä asiasta minulta on koskaan tiedusteltu ja mitä koskaan olen vastannut. Olisihan se jäänyt mieleen, jos siitä olisi minulta aikaisemmin kysytty.”

Kirjalliset todisteet

Vartija E:n luovuttama hänen 24.11.2016 päiväämänsä selvitys vankilan johtajalle eristämistilanteesta 22.11.2015.

Vartija D:n luovuttama sähköpostiviestien ketju, josta käy ilmi, että vangin eristysosastolle siirtämiseen osallistuneet vartijat ovat ajalla 23.11.2016–4.1.2017 antaneet vankilan johtajalle tai apulaisjohtajalle selvityksiä tapahtumasta. Selvityksiä on toimitettu edelleen Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluejohtajalle.

3.3 Muu esitutkinta-aineisto

Esitutkintapyyntöni liitteinä, ja siten osana esitutkinta-aineistoa, olivat jäljennökset kantelun (dnro 5540/4/15) asiakirjoista sekä vartija B:n ja rikosseuraamuskeskuksen C:n tänne toimittamat kirjoitukset ja asiakirjat (EOAK/6444/2016) sekä vartija B:n kanssa käytyjä puhelinkeskusteluja koskevat asiakirjat.

Kantelun dnro 5540/4/05 käsittelyä varten oli saatu ilmoitus, kurinpitopöytäkirja/-päättös, kuulemispöytäkirja sekä päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta.

B:n 22.11.2015 tapahtumista laatimaan ilmoitukseen on asiaksi merkitty haitanteko virkamiehelle (RL 16 luku 3 §) ja ilmoitukseen kirjattu tapahtumaselostus on seuraava.

”Osaston 2-1 ulkoilun aikana vanki [A] 5402/2011 Miv istui ikkunanpeltien päällä. Ikkunanpeltien päällä istuminen on kielletty. Kehotin [A:ta] nousemaan pois pellin päältä istumasta. Useista kehoituksista huolimatta [A] ei siirtynyt pois ikkunalaudalta ja ilmoitti, ettei tule lähtemään mihinkään, vaan istuu ulkoilun loppuun asti. Pyysin virvellä lisää vartijoita poistamaan [A:n] ulkoilupihalta. Paikalle saapuivat vartijat D, E, F sekä G. Vartijat poistivat [A:n] ulkoilupihalta. [A] siirrettiin eristysosastolle 104.”

Kurinpitopöytäkirja/-päättös asiakirjan mukaan vangin katsottiin syyllistyneen niskotteluun, josta hänelle määrättiin muistutus. Kurinpitopäätöksen tekijäksi on merkitty apulaisjohtaja. Kohdassa ”vangin kertomus kurinpitokäsittelyssä” on merkitty ”kiistää niskottelun”.

Kuulemispöytäkirjaan kuulemisen suorittajaksi on merkitty apulaisjohtaja. Kuultavan kertomus on kirjattu seuraavasti.

”[A] kertoo niskuroinnista 22.11.15 seuraavaa:

- En tiennyt ettei siinä (ulk.pihan ikkunanpelti) olisi saanut istua ja muutakaan istumapaikkaa ei ollut. Nyt tiedän ja osaan käyttäytyä vastaisuudessa, ainakin tässä asiassa. Muuta kerrottavaa minulla ei ole tähän asiaan.”

Päättös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta -asiakirjan sisältöä on selostettu edellä kohdassa 3.2 todistajien B ja H kertomusten kohdalla. Sen lisäksi mitä edellä on mainittu, pöytäkirjasta käy ilmi, ettei tarkastuksessa löytynyt mitään vangin hallusta eikä muitakaan havaintoja tarkastuksesta ole kirjattu. Perusteen kohdalle on edellä kerrotun lauseen ”epäily luvattomien aineiden ja tavaroiden hallussapidosta” lisäksi kirjattu ”VankL 16 luku 4 §, TVL 11 luku 6 §”.

Esitutkintapöytäkirjan liitteenä on lisäksi epäiltyjen yhteinen loppulausunto.

3.4 Oikeusohjeet

Perustuslaki

111 § 1 mom

Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen tietojensaantioikeus

Oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä

7 §

Oikeusasiamiehen tietojensaantioikeus

Oikeusasiamiehen oikeudesta saada laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa.

Valtion virkamieslaki

14 §

Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Rikoslaki 16 luku

8 § (24.7.1998/563)

Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle

Joka antaa viranomaiselle oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen kirjallisen todistuksen tai siihen rinnastettavan teknisen tallenteen taikka laadittuaan sellaisen todistuksen tai tallenteen antaa sen toiselle sanottuun tarkoitukseen käytettäväksi, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle tuomitaan myös viranomaisen erityisen valvonnan alaisen toiminnan harjoittaja taikka tämän edustaja tai palveluksessa oleva henkilö tai valvottavan yhteisön tilintarkastaja, joka lakiin perustuvan tarkastuksen yhteydessä tai lakiin perustuvaa ilmoitusvelvollisuutta muuten täyttäessään antaa valvovalle viranomaiselle oikeudellisesti merkityksellisen totuudenvastaisen suullisen tiedon.

Rikoslaki 40 luku

9 § (12.7.2002/604)

Virkavelvollisuuden rikkominen

Jos virkamies virkaansa toimittaessaan tahallaan muulla kuin edellä tässä luvussa tai 11 luvun 9 a §:ssä säädetyllä tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava virkavelvollisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. (4.12.2009/990)

Virkamies voidaan tuomita myös viralta pantavaksi, jos hän on syyllistynyt 1 momentissa mainittuun rikokseen rikkomalla jatkuvasti tai olennaisesti virkavelvollisuutensa ja rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtävänsä.

3.5 Syyteharkinta

3.5.1 Syyksilukeminen

Rikosnimike	Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle Virkavelvollisuuden rikkominen
Tekoaika- ja paikka	Mikkeli 24.3.2016
Lainkohta	Rikoslaki 16 luku 8 § 1 mom Rikoslaki 40 luku 9 § Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 7 § Valtion virkamieslaki 14 §

Teonkuvaus

Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle

[nimi poist.] on Mikkelin vankilan apulaisjohtajana antanut eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle kantelun tutkimista varten lisäselvityksen, jossa on totuudenvastaisia kohtia. Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavat selvitykset ovat oikeudellisesti merkityksellisiä asiakirjoja ylimmän laillisuusvalvojan käyttäessä niitä näyttönä asiassa ratkaistessaan, mihin toimenpiteisiin kantelu antaa hänelle aiheita.

Apulaisjohtaja on lisäselvityksessään ilmoittanut totuudenvastaisesti, että ”Kyseessä on ollut vangin mielenterveyden seuranta, koska siinä hetkessä se ei ole ollut vakaa. Tämä on tilanteessa mukana olleiden vartijoiden (pitkät virkaurat) käsitys tilanteesta.” Tosiasiassa kukaan tilanteessa mukana olleista vartijoista ei ollut kertonut apulaisjohtajalle tapahtumista mitään. Apulaisjohtaja on siten ilmoittanut vankiin kohdistuneille toimenpiteille totuudenvastaisen perusteen ja vankia koskevan totuudenvastaisen seikan.

Lisäksi apulaisjohtaja on totuudenvastaisesti ilmoittanut kuulleensa kantelun kohteita eli kantelussa tarkoitettussa tapahtumassa osallisena olleita virkamiehiä kertomalla, että ”Tämä käsitys on syntynyt allekirjoittaneelle ja yhteenvedon tehneelle käymistäni keskusteluista (jälleen) tapauksessa osallisena olleen henkilökunnan kanssa”.

Tämän vuoksi lisäselvityksessä esitetyistä tapahtumista on syntynyt se olennaisesti virheellinen kuva, että ne olisivat perustuneet tapahtumissa osallisina olleiden virkamiesten havaintoihin ja kertomuksiin. Tällaisia tapahtumatietoja ovat ainakin seuraavat selvityksen ja/tai lisäselvityksen kohdat.

”Mitään huimaukseen viittaavaa ei ole havaittu eikä vankilan poliklinikallakaan ole ollut tällaista tietoa.”

”[A] saatiin hallitusti ja vammoitta poistettua ulkoilualueelta.”

”[A:n] häiriökäyttäytyminen (epämääräistä vastustelua) edellytti tarkkailuun sijoittamista.”

”Tarkastus on suoritettu hienotunteisesti ja viivyttelemättä.”

”[A] sai eristyssellivaatetuksen n. 10 min kuluessa siitä, kun tarkastus aloitettiin.”

Virkavelvollisuuden rikkominen

[nimi poist.] on Mikkelin vankilan apulaisjohtajana toimiessaan tahallaan rikkonut virkatoiminnassa noudatettavaan säännöksiin perustuvan virkavelvollisuutensa toimittamalla apulaisoikeusasiamiehelle tämän laillisuusvalvonnassa tarvitsemat tiedot antamalla edellä kerrotuin tavoin osittain totuutta vastaamattoman lisäselvityksen, jonka perustella kanteluasia on osal-

taan ratkaistu. Totuutta vastaamattoman selvityksen antaessaan apulaisjohtaja ei ole suorittanut virkatehtäväänsä asianmukaisesti eikä käyttäytynyt asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Apulaisjohtajan teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

3.5.2 Näytön arviointi apulaisjohtajan menettelyn osalta

Apulaisjohtaja on kiistänyt syyllistyneensä rikokseen.

Kantelun johdosta Mikkelin vankilaan lähetetyssä selvityspyynnössä pyydettiin toimittamaan kantelun tutkimiseksi tarvittava selvitys. Selvityspyynnössä todettiin, että kantelija pyysi tutki- maan Mikkelin vankilan menettelyä eristysosastolle viemisessä, henkilöntarkastuksen suorittamisessa sekä eristyssellin olosuhteiden ja kohtelunsa osalta hänen kirjeestään tarkemmin ilmi käyvin tavoin.

Lisäselvityspyynnössä todettiin muun ohessa seuraavaa:

”Kantelun kohteen tulee lähtökohtaisesti itse antaa selvitys asiasta. Selvityksessä tulee ottaa kantaa kantelijan esittämiin väittämiin – pitävätkö ne kantelun kohteen mielestä paikkansa vai eivät ja jos eivät, mikä on hänen käsityksensä tapahtumien kulusta. Henkilökohtaisen selvityksen on nyt antanut vain apulaisjohtaja [nimi poist.] 23.11.2015 tapahtuneen kantelijan kuulemisen ja muistutuksen antamisen osalta. Muiden tapahtumien osalta jää pääosin epäselväksi, eroaako ja millä tavoin kyseessä olleiden virkamiesten käsitys tapahtumien kulusta siitä, mitä kantelija esittää.”

Asiassa on selvää, että apulaisjohtajalla ei ole omakohtaisia havaintoja kantelussa tarkoit- tuista tapahtumista ajalla 22.–23.11.2015¹. Näin ollen hänen antamansa selvitys ja lisäselvitys eivät voi perustua suoraan hänen omiin havaintoihinsa. Hän ei ole kantelun johdosta voinut selvittää asiaa myöskään valvontakameratallenteen avulla, koska tallenteiden säilytysaika on niin lyhyt, että kantelun tultua Mikkelin vankilan tietoon ensimmäisen asiassa lähetetyn selvi- tyspyynnön saavuttua vankilaan, tallenne oli jo hävitetty. Lisäksi apulaisjohtaja ei itsekään ole väittänyt selvityksensä tai lisäselvityksensä perustuvan kameratallenteeseen.

Apulaisjohtaja on esitutkinnassa kertonut saaneensa selvitykseen ja lisäselvitykseen kirjoitta- mansa tiedot joko vartija B:ltä tai rikosseuraamusesimies C:ltä tai katsoneensa ne vankitieto- järjestelmästä. Apulaisjohtaja on kertonut myös laittaneensa sähköpostia vartijoille D, E ja G ja saaneensa heiltä vastaukset. Kantelun kohteina olleiden virkamiesten kuuleminen kantelun johdosta selvitystä ja lisäselvitystä varten olisi voinut tapahtua vain ajalla 16.2.2016–24.3.2016 eli ensimmäisen selvityspyynnön vankilaan saapumisen ja apulaisjohtajan lisäselvityspyynnön päiväyksen välisenä aikana.

Todistajina kuullut tapahtumiin 22.11.2015 osallistuneet virkamiehet ovat kiistäneet keskustel- leensa tapahtumista apulaisjohtajan kanssa ennen kanteluratkaisun antamista. Todistajien kertomasta käy ilmi myös, että jälkikäteen keskustelu kyseisenkaltaisesta sinänsä varsin tavanomaisesta tapahtumasta ei ole kuulunut vankilan toimintakulttuuriin ja olisi siten poik- keuksellisenä ollut mielenjäävää.

Apulaisjohtajan mukaan vartija B olisi tilanteen jälkeen sanonut hänelle kyseisen vangin olleen joko ”päissään tai hullu”.

¹Pois lukien tilanne, jossa [apulaisjohtajan nimi poist.] on vangista tehdyn ilmoituksen johdosta kurinpitoseuraamuksen määräämiseksi tavannut vangin. Rikosepäilyissä ei ole kyse tapahtumista tältä osin.

Vartija B:n mukaan hän ei ole keskustellut asiasta apulaisjohtajan kanssa. Lisäksi B ja muut todistajat kertovat yhdenmukaisesti, ettei tilanteessa ole havaittu tai epäilty vangin olleen päihtynyt tai kärsivän mielenterveyden ongelmista. Jos näin olisi ollut, todistajien mukaan vangin päihtymystilaa olisi selvitetty puhalluskokeella ja täyttämällä päihtymystilan selvittämiseen liittyvä lomake. Vangin mielenterveyteen liittyvissä ongelmissa olisi puolestaan oltu yhteydessä terveydenhuoltoon. Mihinkään päihtymykseen tai mielenterveyden ongelmiin liittyviin toimiin ei kuitenkaan ollut ryhdytty.

Apulaisjohtaja on kuulustelussa ilmoittanut selvityksen ja lisäselvityksen perustuneen paitsi henkilökunnan kuulemisen, myös vankitietojärjestelmän tietoihin. Toisaalta hän on kuulustelussa todennut, että pelkät vati-järjestelmään kirjatut tiedot olivat todella vähäiset eikä hän, koska ei itse tunne tapausta, olisi pystynyt vastaamaan asiaan ilman henkilöiden kanssa käytyjä keskusteluja.

Kantelussa kyseessä olleesta tapahtumasta ei ole esitetty eikä väitettykään laaditun muita kuin edellä kohdassa 3.3 mainitut asiakirjat eli ilmoitus, kurinpitopöytäkirja/-päätos, kuulemis-pöytäkirja sekä päätös ja pöytäkirja henkilöntarkastuksesta. Niissä olevien tietojen perusteella, kantelun kohteena olevia henkilöitä kuulematta, ei ole ollut mahdollista vastata kaikkiin kanteluväitteisiin, kuten apulaisjohtaja itsekkin toteaa. Asiakirjojen perusteella ei myöskään ole ollut mahdollista arvioida ja kuvailla tapahtumia ja virkamiesten menettelyä siten kuin lisäselvityksessä on tehty.

Apulaisjohtaja on kertonut laittaneensa sähköpostia vartijoille D, E ja G ja saaneensa heiltä vastaukset. Apulaisjohtaja ei ole yksilöinyt, milloin tämä olisi tapahtunut ja onko mainitut vastaukset saatu siten, että hän olisi voinut hyödyntää niitä selvitystä tai lisäselvitystä kanteluun antaessaan.

Vartija D on kertonut antaneensa apulaisjohtajalle sähköpostitse selvityksen 4.1.2017. Selvitystä oli pyydetty 2.1.2017. Tämä käy ilmi myös D:n antamasta sähköpostiviestiketjusta.

Vartija E ei kertomansa mukaan ole puhunut asiasta apulaisjohtajan kanssa. Sen sijaan hän on antanut vankilan johtajille selvityksen 24.11.2016. Selvitys on liitetty esitutkintapöytäkirjaan, minkä lisäksi D:n luovuttamassa sähköpostiviestiketjussa on maininta "[vartija E:n nimi poist.] vastaus 29.11.2016 liitteenä".

Vartija G ei kertomansa mukana ole ollut asiassa osallisena, ei ottamassa vankia kiinni eikä saattelemassa häntä eristyssellitilaan. G on vain nähnyt osan siitä, kun vankia saatettiin ulkoi-lupihalta pois. G:ltä ei ole todistajana kuultaessa kysytty, onko hän antanut apulaisjohtajalle selvitystä kanteluun vastaamiseksi. G:n vähäinen osallisuus huomioon ottaen hän ei kuitenkaan olisi juurikaan kyennyt selvitystä antamaan, vaikka apulaisjohtaja olisi sitä häneltä tiedustellutkin. Edellä mainitussa sähköpostiviestiketjussa on merkintä "[vartija G:n nimi poist.] 23.11.2016". Tältä osin kyseessä on kantelun ratkaisemisen jälkeinen aika.

Todistajien kertoman lisäksi apulaisjohtajan syyllisyyttä tukevat seuraavat seikat.

Apulaisjohtajan antamat selvitys ja lisäselvitys ovat varsin yleisellä tasolla, kun taas kantelijan esittämä tapahtumainkuvaus oli yksityiskohtaisempi. Selvityksen ja lisäselvityksen yleisluonteisuus, tapahtumien yksityiskohtien puute ja kantelun kohteina olevien virkamiesten yksilöimättömyys, puhuu sen puolesta, että kantelun kohteita ei ole kuultu kanteluväitteistä. Jos tapahtumissa osallisena ollutta henkilökuntaa olisi kuultu kantelussa kerrotusta ainakin kahteen kertaan, mihin apulaisjohtajan lisäselvityksen viimeinen virke viittaa, selvitys ja lisäselvitys olisi ollut mahdollista laatia yksilöidympänä, ottaen huomioon myös lisäselvityspyynnössä esitetyt yksilöidyt kysymykset, joihin ei nyt kaikilta osin ollut vastattu riittävästi.

Myös selvityksen vaatiminen henkilökunnalta sen jälkeen, kun kanteluratkaisu oli jo annettu, tukee sitä, ettei asiaa aiemmin ollut käsitelty kantelun kohteina olevien virkamiesten kanssa. Jos kantelun kohteina olevilta virkamiehiltä olisi jo kantelua varten saatu selvitykset kanteluväitteistä ja tapahtumien kulusta, heiltä ei olisi ollut tarpeen pyytää selvitystä asiasta enää jälkikäteen.

Lisäksi lisäselvityksen totuutta vastaamattomuutta vahvistaa se, miten kantelussa tarkoitettuisa tapahtumissa osallisina olleet virkamiehet reagoivat nähtyään kanteluratkaisun sisällön. Vartija B:n puhelut oikeusasiamiehen kansliaan sekä hänen ja rikosseuraamusesimies C:n asiasta sittemmin tekemä kantelu osoittivat hämmennystä. B:n yhteydenotoissa tuotiin esiin myös, että asiaa oli tarkoitus käsitellä luottamusmiehen kanssa.

Esitutkinnassa selvitetyn ja esitutkintapöytäkirjaan liitetyn kanteluasian dnro 5540/4/15 asiakirja-aineiston perusteella katson selvitetyn, että Mikkelin vankilan apulaisjohtaja ei ole lisäselvitystä kanteluun antaessaan kuullut kantelun kohteina olleita tapahtumiin osallistuneita henkilöitä, vaikka hän lisäselvityksessään ilmoittaa näin tehneensä. Lisäselvitys on tältä osin totuutta vastaamaton.

Totean, että apulaisjohtajan 11.3.2016 antama selvitys on ollut 17.3.2016 päivätyssä lisäselvityspyynnössä esitetyn tavoin puutteellinen, mutta en katso hänen vielä selvitystä antaessaan menettelleen hänen viakseen rikoksena luettavalla tavalla.

Tekojen tahallisuuden osalta totean vielä seuraavaa.

Apulaisjohtajan menettely on ollut tahallista. Kantelijan esittämien väitteiden riittävä selvittäminen ei olisi ollut mahdollista muutoin kuin kuulemalla kantelun kohteita eli tapahtumissa osallisena olleita virkamiehiä. On selvää, ettei selvitys voi perustua siihen, miten vankilassa yleensä vastaavissa tapauksissa menetellään tai miten asiassa olisi säännösten ja määräysten mukaan tullut menetellä. Jos selvitys ylimmälle laillisuusvalvojalle perustetaan tällaisiin seikkoihin, kanteluväitteitä ei silloin ole tosiasiallisesti lainkaan selvitetty. Apulaisjohtajana työskentelevä [nimi poist.] ei ole voinut olla ymmärtämättä, mitä asian selvittämisellä yksittäistapauksessa tarkoitetaan. Lisäselvityspyynnössä oli lisäksi nimenomaisesti tuotu esiin, että kantelun kohteita tulee kuulla. Apulaisjohtajan lisäselvityksen mukaan näin on tapahtunut, mikä ei käytettävissä olevien todistajankertomusten ja kirjallisten todisteiden mukaan kuitenkaan pidä paikkaansa.

3.5.3 Sovellettavien säännösten arviointi

Väärän todistuksen antaminen viranomaiselle

Eduskunnan oikeusasiamiehelle annettavat selvitykset ovat oikeudellisesti merkityksellisiä kirjallisia todistuksia, koska ne muodostavat osan, useimmiten pääosan, siitä näytöstä, jonka perusteella kantelun kohteen toimintaa arvioidaan ylimmän laillisuusvalvojan kirjallisessa kantelumenettelyssä. Lain esitöiden (HE 6/1997, s. 73) mukaan tuolloin voimassa olevan säännöksen osalta oli oikeuskäytännössä ja kirjallisuudessa katsottu, että asiakirja käy kirjallisesta todistuksesta, jos se on tarkoitettu jonkin seikan toteen näyttämiseen oikeuselämässä. Ehdotettu säännös, sittemmin nykyinen rikoslain 16 luvun 8 §, ei esityksen mukaan asiallisesti eroaisi aiemmasta sääntelystä.

Esitöissä todetaan myös, että säännöksen tarkoituksena on suojata asiakirjojen ja sitä vastaavien kirjallisten todistuskappaleiden totuudenmukaisuutta. Olennaista mainituksessa on se, että kirjallisessa muodossa viranomaiselle annettu tieto on totuudenvastainen. Sitä, että totuudenvastainen tieto johtaa viranomaista harhaan, ei säännöksen soveltaminen edellytä.

Esitöissä on edelleen otettu kantaa siihen, mitä totuudenvastaisuudella tarkoitetaan. Totuudenvastaisuus voi olla sellaisen seikan esittämistä, jota todellisuudessa ei ole olemassa. Myös asiaa valaisevan tärkeän seikan salaaminen voi tehdä todistuksen totuudenvastaiseksi. Jos todistus laaditaan siten, että se ei sisällä mitään nimenomaisesti väärää väitettä todellisuudesta, mutta antaa asiasta olennaisesti virheellisen kuvan, kyse voi olla väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle. (HE 6/1997, s. 74)

Säännös väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle on toissijainen. Jos teko toteuttaa jonkin ankarammin rangaistavan rikoksen tunnusmerkistön, säännöstä ei sovelleta. Lain esitöiden mukaan tällaisia ankarammin rangaistavia rikoksia voisivat olla esimerkiksi veropetos, avustuspetos, petos, velallisen petos, perätön lausuma tai väärä ilmianto tai rekisterimerkintärikos (HE 6/1997, s. 74).

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännön (KKO 2014:7 ja KKO 2017:57) mukaan arvioitaessa toissijaisuuslausekkeen soveltamista voidaan ottaa huomion eri rikostunnusmerkistöjen suoje-lukohteiden eroavuus. Jos suojelukohteet eroavat tosistaan, on mahdollista, että toissijaisuuslausekkeen sisältävän kriminalisoinnin ei katsota sisältyvän ankarammin rangaistavaan, samalla teolla tehtyyn rikokseen, vaan rangaistus voidaan tuomita kummastakin rikoksesta.

Virkavelvollisuuden rikkominen, johon katson apulaisjohtajan myös syyllistyneen totuudenvastaisen selvityksen ja lisäselvityksen antaessaan, on ankarammin rangaistava kuin väärän todistuksen antaminen viranomaiselle. Virkarikokset ovat kuitenkin rajattuun henkilöpiiriin kohdistuvia erikoisrikoksia, joissa on kyse julkisen vallan käytön ja virkatoiminnan erityisestä luonteesta, virkavastuujärjestelmän toteuttamisesta ja esimerkiksi toiminnan luotettavuusvaatimuksista. Jos virkavelvollisuuden rikkomisen sisältävä teko täyttää myös jonkun muun rikoksen tunnusmerkistön, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nuo molemmat rikokset luetaan virkamiehen syyksi.

Väärän todistuksen antamisessa viranomaiselle suojelukohde on viranomaiselle annettavien asiakirjojen ja niitä vastaavien kirjallisten todistuskappaleiden totuudenmukaisuus. Virkavelvollisuuden rikkomisen suojelukohde on puolestaan virkatoiminnan laillisuus ja asianmukaisuus.

Katson, että apulaisjohtajan syyksi on luettava sekä virkavelvollisuuden rikkominen että väärän todistuksen antaminen viranomaiselle.

Virkavelvollisuuden rikkominen

Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 7 § koskee oikeusasiamiehen tietojensaantioikeutta. Sen mukaan oikeusasiamiehen oikeudesta saada laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa.

Lain esitöissä (HE 202/2001 vp, s. 5 ja PeVM 2/2002 vp) on todettu säännöksen tarkoittavan yleistä tietojensaantioikeutta, joka ei riipu esimerkiksi tietojen tai asiakirjojen salaisuudesta, vaan siitä, mitä lainvalvontatehtävän hoitamiseksi tarvitaan.

Perustuslakivaliokunta totesi hallituksen esitystä laiksi eduskunnan oikeusasiamiehestä käsitellessään tietojensaantioikeudesta myös seuraavaa: Tietojensaantioikeuteen saattaa kuitenkin, niin kuin valiokunta on aiemmin todennut (PeVM 6/2000 vp, s. 2/II ja PeVM 7/2000 vp, s. 2/I), "aiheutua rajoituksia muista seikoista, kuten siitä, että oikeutta olla todistamatta itseään vastaan pidetään perustuslain 21 §:ssä mainittujen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon käsitteiden piiriin kuuluvana oikeussuojatakeena". (PeVM 2/2002 vp)

Perustuslain 111 §:n mukaisen tietojensaantioikeuden on vakiintuneesti katsottu tarkoittavan sitä, että oikeusasiamiehen pyytämien selvitysten antaminen on virkatehtävä, jota koskevat yleiset virkavelvollisuudet². Viran asianmukaiseen hoitamiseen taas kuuluu, että annettavat selvitykset ovat paikkansa pitäviä. Tästä poikkeuksen muodostava oikeus olla todistamatta itseään vastaan (itsekriminointisuoja) ei sisällä oikeutta antaa paikkansa pitämättömiä tietoja, vaan kyse on oikeudesta olla vaiti eräissä tilanteissa. Pyydetty selvitys on esitettävä siltä osin kuin se on syytteen vaaraan joutumatta mahdollista.

Virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä sekä käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Ylimmän laillisuusvalvojan pyytämän selvityksen antamatta jättäminen tai sen antaminen vailinaisena tai totuudenvastaisena on vastoin virkamieslaissa tehtävien suorittamisesta ja virkamiehen käyttäytymisestä säädettyä. Lisäksi se on vastoin perustuslaissa ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa asetettua velvoitetta antaa ylimmälle laillisuusvalvojalle tämän tarvitsemat tiedot. Ylimmän laillisuusvalvojan oikeus tietojen saantiin sisältää virkamiehen velvollisuuden antaa tarvittavat tiedot.

Virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin kuuluvat myös rikoslain säännökset. Virkamies ei saa toimia rikoslaissa kielletyksi säädetyllä tavalla.

Eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonta on kirjallista ja perustuu kirjallisessa menettelyssä kantelun kohteilta hankittaviin selvityksiin. Selvityksen totuudenvastaisuus heikentää vakavasti ylimmän laillisuusvalvojan toimintamahdollisuuksia sekä vähentää luottamusta viranomaistoiminnan asianmukaisuuteen ja laillisuuteen. Teon johdosta on uhkana, että ylimmän laillisuusvalvojan ratkaisu perustuisi väärin tietoihin. Jos selvitykset ovat totuudenvastaisia laillisuusvalvontaa ei ole mahdollista suorittaa asianmukaisesti, vaan ylimmän laillisuusvalvojan toiminta menettää merkityksensä ja kantelijat menettävät tämän oikeussuojakeinonsa. Tämän vuoksi apulaisjohtajan teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole ollut kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

3.5.4 Päätös

Jätän syytteen nostamatta.

Perustelut

Edellä kerrotuista apulaisjohtajan syyksi luetuista rikoksista ei yleisen tuomioistuinkäytännön perusteella ole odotettavissa sakkorangaistusta ankarampaa rangaistusta.

Olen edellä todennut, ettei tekoa kokonaisuutena ole rikoslain 40 luvun 9 §:n tunnusmerkistön näkökulmasta pidettävä vähäisenä sen haitallisuuden ja vahingollisuuden kannalta. Sen sijaan syytteen nostamisen näkökulmasta teon haitallisuutta ja vahingollisuutta arvioitaessa on otettava huomioon sekä se vahinko, jota teosta olisi voinut ennalta arvioitaessa todennäköisesti syntyä, että toteutuneet vahinkoseuraukset.

Kanteluratkaisussa tapahtumia on arvioitu selvityksen ja lisäselvityksen perusteella ja esimerkiksi totuudenvastaisesti ilmoitetun vangin mielenterveyden merkitystä on arvioitu turhaan. Lisäselvityksen totuudenvastaisuus ei tässä tapauksessa kuitenkaan ole ratkaisevasti vaikuttanut kanteluun annetun päätöksen lopputulokseen.

² Näin myös Kirsi Kuusikko teoksessa Oikeusasiamiesinstituutio: "Henkilön virantoimitusvelvollisuuksiin voidaan katsoa kuuluvan myös myötävaikuttaminen eduskunnan oikeusasiamiehen suorittamassa tutkinnassa (s. 302)."

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 9 §:n mukaan oikeusasiamiehen on ennen asian ratkaisemista varattava valvottavalle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi, jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä. Tästä kuulemisesta on ollut kyse selvitystä ja lisäselvitystä pyydettyä.

Kun kantelun kohteena oleviin tapahtumiin osallistuneilta vartijoilta ei ollut saatu heidän itsensä antamaa omakätistä selvitystä, kanteluratkaisussa esitetyjä moitteita ei ole kohdistettu näihin tiettyihin virkamiehiin, vaan vankilan toimintaan yleisemmin. Näin ollen apulaisjohtajan teosta ei tässä tapauksessa ole aiheutunut kantelun kohteille haittaa.

Tässä tapauksessa totuudenvastaiset tiedot lisäselvityksessä eivät ole johtaneet myöskään kantelijan kannalta sen epäedullisempaan ratkaisuun kuin kantelun kohteilta hankittu selvitys ilmeisesti olisi johtanut.

Jos oikeusasiamies laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa katsoo, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, mutta harkitsee, ettei syytteen nostaminen ole kuitenkaan tarpeen, hän voi antaa valvottavalle huomautuksen vastaisen varalle (laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 10 § 1 mom).

Pidän apulaisjohtajan tekoa oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan toimintaedellytysten kannalta vakavana. Kun apulaisjohtajan teosta ei ole syntynyt vahinkoa kantelun kohteina olleille virkamiehille eikä kantelijalle, olen harkinnut, ettei syytteen nostaminen ole kuitenkaan tarpeen.

Kun apulaisjohtaja on kuitenkin menetellyt edellä kuvatuin tavoin lainvastaisesti, annan hänelle huomautuksen eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla.

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Mikkelin vankilan apulaisjohtajalle vastaisen varalle huomautuksen edellä kohdassa 3.5 selostetusta väärän todistuksen antamisesta viranomaiselle ja virkavelvollisuuden rikkomisesta. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle tämän päätökseni.

Lähetän päätökseni myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle sekä Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.

Siinä tapauksessa, että apulaisjohtaja haluaa saattaa tähän päätökseeni sisältyvän syyllisyyttä koskevan ratkaisun tuomioistuimen käsiteltäväksi, hänen tulee toimittaa vaatimuksensa kirjallisesti minulle 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona huomautus on annettu tiedoksi (laki eduskunnan oikeusasiamiehestä 10 § 3 momentti). Jos huomautus on annettu tiedoksi postitse kirjeellä, tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Tämä päätös on annettu postin kuljetettavaksi apulaisjohtajalle 6.3.2018.